Бајрам Һүсејнли

73015

Азәрбајҹан халг рәгс мелодијалары

II дәфтәр

Азәрнәшр
1966

чит. зала №
Ф.ліз 78
Г 96

АЗӘРБАЈЧАН ССР МӘДӘНИЈЈӘТ НАЗИРЛИЈИ
МЕ'МАРЛЫГ ВӘ ИНЧӘСӘНӘТ ИНСТИТУТУ

БАЈРАМ ҺҮСЕЈНЛИ

Азәрбајҹан халг рәгс мелодијалары

II ДӘФТӘР

„Һалај“ рәгс маһнылары

YOXLAN
20 8

АЗӘРБАЈЧАН ДӨВЛӘТ НӘШРИЈЈАТЫ
БАКЫ — 1966

ИКИНЧИ ДӘФТӘРӘ КИРИШ

„Азәрбајҹан халг рәгс мелодијалары“ мәҹмуәсинин 2-чи дәфтәринә республиканын ҹәнуб рајонларында гәдим заманлардан бәри мөвҹуд олан һалај рәгс маһнылары дахил едилмишдир.

Икинчи дәфтәр дә биринчи дәфтәр („Јаллылар“) кими ики һиссәјә бөлүнүр. 1-чи һиссә һалај рәгс маһныларына аид мәгаләдән ибарәтдир.

Мәгаләдә әсасән һалај рәгс маһныларынын республиканын Ләнкәран, Масаллы, Лерик, Јардымлы вә башга рајонларында гәдим заманлардан мөвҹуд олуб һазырда һәмин рајонларын тој мәҹлисләриндә, бајрам шәнликләриндә гадынлар тәрәфиндән күтләви шәкилдә ифа олунмасындан; халгын ән'әнәјә вә зәһмәтә олан мүнасибәти илә баглы бу рәгс маһнылары силсиләсинин вокал-хореографик форма олмасындан; онларын ифа тәрзиндән, поетик мәтниндән, мелодија гурулушундан, мәгам (лад) әсасындан, метроритмик хүсусијјәтләриндән вә с. бәһс олунур.

2-чи һиссәдә 15 һалај рәгс маһнысынын нот јазысы верилмишдир.

Мәҹмуәни нәшр етмәкдә мәгсәдимиз тәдриҹән итиб кетмәкдә олан һалај рәгс маһныларынын варлығыны мүмкүн гәдәр әбәдиләшдирмәклә бәрабәр, халг рәгс мусигисилә марагланан, онунла мәшғул олан пешәкар вә һәвәскар мусигичиләрә көмәк етмәк, еләҹә дә кениш динләјичи күтләсини Азәрбајҹан халг рәгс мусиги фолклорунун парлаг инҹиләри илә таныш етмәкдир.

Һәр ики дәфтәрин үзәриндә ишләркән дәјәрли мәсләһәтләринә вә көстәришләринә, еләҹә дә вердикләри рә'јә көрә сәнәтшүнаслыг доктору, профессор В.М. Белјајевә (Москва), Азәрбајҹан ССР әмәкдар инҹәсәнәт хадими, сәнәтшүнаслыг намизәди, бәстәкар Әшрәф Аббасова, Азәрбајҹан ССР әмәкдар инҹәсәнәт хадими, бәстәкар Закир Бағырова сәмими тәшәккүрүмү билдирирәм.

Мүәллиф

ПРЕДИСЛОВИЕ КО ВТОРОЙ ТЕТРАДИ

Во вторую тетрадь сборника „Азербайджанские народные танцевальные мелодии" включены народные хороводные песни „халай", бытующие в южных районах республики еще с древнейших времен.

Вторая тетрадь, как и первая („Яллы"), состоит из двух разделов. Первый раздел включает в себя статью о народных хороводных песнях „халай", в которых подвергнуты научному исследованию мелодика, ладовая основа, метроритмические и другие характерные особенности и музыкальная форма этих хороводных песен, а также анализированы поэтические тексты и манеры исполнения.

По сей день в Ленкоранском, Масаллинском, Лерикском и Астаринском районах на свадебных торжествах и различных празднествах исполняются старинные хороводные песни „халай". Бытующие в народе выражения „халай кэлмек„ (проводить халай) означает составление двух групп для исполнения танца.

„Халай", как жанр, образуется из комплекса хороводных песен и представляет собой циклическую вокально-хореографическую форму, в которой танцевальные песни исполняются хороводом последовательно.

Манеры исполнения хороводных песен „халай" своеобразны. В отличие от „яллы" в танцах „халай" исполнители делятся на две группы (от 6—8 до 20—30 человек) и становятся друг против друга на расстоянии 2—3 метров.

После того, как первая группа заканчивает исполнение первой строки стихотворного текста, вторая группа точно повторяет ту же мелодию и те же слова. За это время первая группа, исполнив в различных хореографических построениях танец, возвращается в исходное положение и готовится к пению второй строки. Когда к пению приступает первая группа, вторая в точности повторяет в танце те же хореографические построения. Таким образом, обе группы до окончания песни имитируют друг друга как в танце, так и в пении.

Хороводные песни „халаи" исполняются только женщинами, умеющими петь, танцевать и исполнять большое количество баяты в сопровождении дэф (гавал)[1]. Обычно на дэфе играет халайбаши—ведущая, исполняя разнообразные ритмические рисунки хороводной песни.

В цикл „халай" входят различные хороводные песни с разнообразным текстовым содержанием, отражающим самые различные стороны народного быта. Во многих песнях воспевается крестьянский труд. Большинство этих хороводных песен по текстовому содержанию тесно связаны с посадкой и сбором риса, садоводстом и т. д.—иными словами содержание их имеет непосредственное отношение к земледельческому труду; однако в ряде других хороводных песен находят свое отражение свадебные обряды.

Мелодика и структура хороводных песен „халай" отличаются крайней простотой; объясняется это их древним происхождением.

Ладовую основу этих песен образуют диатонические лады „Раст" (мажорного характера) и „Шур" (минорного характера). В редких случаях, как например, в песнях „Не топчи грядки" (№ 2), „Мэлэк—мэлэк" (№ 14) диапазон этих ладов достигает интервала сексты.

Интонационную основу песни „Йорду—йорду" (№ 5) образует интервал большой секунды. Поэтому определить ладовую основу и функцию ступеней этого лада несколько трудно. Вместе с тем анализ показывает, что опорной точкой лада в этой песне является вводный тон интервала.

---

1. Азербайджанский ударный инструмент с односторонней мембраной.

В хороводных песнях малого диапазона—диапазон лада иногда расширяется за счет ступеней нижнего тетрахорда. Так, в песне „Не топчи рогожу, воротись“ (№ 1) еще два звука, которые присоединяются к звукоряду лада снизу, нижняя медианта (II ступень) и нижний вводный тон (III ступень) майе[1], расширяя ладовый диапазон песни, доводят его до интервала кварты.

Тексты хороводных песен „халай“ укладываются, в основном, широко распространенные в устном народном творчестве поэтические формы „баяты“.

Самой простой и широко распространенной формой „баяты“ является форма, когда стихотворная строчка состоит из 7 слогов с делением на 4—3 (2+2+3). Следует отметить, что именно этот вид стихосложения составляет основу стихотворных текстов хороводных песен „халай“. Правда, часто мы наблюдаем присоединение к этой стихотворной строке дополнительного слога—междометий или целого слова, как например, „ай“, „эй“, „бала“, „яр эй!“ и другие; это не только расширяет слоговой размер строки, но и образует ритмически новую строку.

Среди хороводных песен „халай“ встречается и более сложный вид куплетной формы, где на основе одного музыкального предложения проходят две строки текста „баяты“, то есть половина четверостишия, как это имеет место в песнях „Не топчи грядки“ (№ 2) и „Нанай —нанай“ (№ 7). Эта форма называется двухчастной куплетной формой.

В структурном построении хороводных песен припев играет большую роль. Как правило, „халай“ начинается с припева, повторяется первый или второй группой или же последовательно обеими группами исполнителей; заканчивается совместным (хоровым) пением припева обеих групп и танцами стоя на одном месте.

Содержание песен в „баяты“ передается отвлеченно, а в припевах конкретно, выражая основное содержание песни. По этому свои названия хороводные песни получают не от „баяты“, а от припева, как например, „Хонча махнысы“ (№ 6), „Басма, басма таглары“ (№ 2), „Верин бизим гэлини“ (№ 9) и др. В ряде песен припев состоит из одной строки, в других из 2—3 строк, а в некоторых—даже из четверостишия.

Иногда слоговой размер припева не совпадает с размером слога куплета (баяты), который бывает более широким или же коротким. Хотя в большинстве случаев размеры слогов куплета и припева совпадают.

Свои первые наблюдения над хороводными песнями „халай“ автор проводил во время специальной творческой командировки в Ленкорано—Масаллинском районах, в частности, в колхозе имени Физули Махмудаварского сельского совета Масаллинского района. В этом колхозе в 1959 году автор организовал из кохозниц, занятых сбором чая и риса, вокально-хореографический коллектив „халай“ и руководил им вплоть до 1963 г.[2] За этот период автором записано на ноты почти все, что можно было принять за образец этого цикла.

Во втором разделе сборника дается 15 образцов хороводных песен „халай“

За рецензирование „Тетрадей“, отдельные ценные советы и указания приношу свою глубокую благодарность товарищам: профессору, доктору искусствоведения В. М. Беляеву (Москва); заслуженному деятелю искусств Азербайджанской ССР, кандидату искусствоведения, композитору Ашрафу Аббасову; заслуженному деятелю искусств Азербайджанской ССР, композитору Закиру Багирову.

Автор

1. Тоника (т) лада.

2. В 1962 году коллектив „халай“ принял участие в III республиканском фестивале молодежи и студентов. За успешное выступление весь коллектив и каждый участник в отдельности были удостоены звания Лауреата III республиканского фестиваля молодежи, награждены бронзовыми медалями и дипломами III степени. Руководитель коллектива был удостоен звания Лауреата и награжден золотой медалью и дипломом первой степени.

Күтләви халг рәгсләри республикамызын чәнуб рајонларында чох гәдим заманлардан мөвчуддур. Ләнкәран, Масаллы, Лерик вә Астара рајонларынын тој мәчлисләриндә, бајрам шәнликләриндә һәлә дә гәдим „Һалај“, „Зупо“, „Чәһрибәјим“, „Маһны демәк“, „Дејишмә“ кими күтләви халг рәгс маһнылары ифа олунмагдадыр. Бу рајонларда ән кениш јајылмыш күтләви рәгс—һалај рәгс маһныларыдыр.

Һалај вә бу типли күтләви рәгс маһныларынын Азәрбајчан халгы арасында мөвчуд олмасы һагда ССРИ халг артисти Үзејир Һачыбәјов һәлә 1926-чы илдә чап етдирдији бир мәгаләсиндә беләјазыр: „Азәрбајчанын бир чох маһалларында тој-дүјүн заманы јахуд бајрам вә башга шадлыг күнләриндә чамаат һамысы бир јерә јығылыб икитәрәфли олараг „Дејишмә“ләр охујурлар, „Зупо“ја кедирләр, өз-өзләринә чалыб чағырырлар.[1]

Һалај мәфһуму биринчи мә’нада даирә, икинчи мә’нада исә ики дәстәјә бөлүнмәк демәкдир. Халг арасында „һалај чәкмәк“ „һалај гурмаг“, „һалај вурмаг“ сөзләринә тәсадүф олунур ки, бу да даирә вурмаг, дајанмаг, даирә үзрә отурмаг мә’насында ишләнир. „Һалај кәлмәк“ сөзү исә рәгс етмәк үчүн ики дәстәјә бөлүнмәк демәкдир. Һазырда „һалај“ ики дәстәјә бөлүнәрәк бирликдә охујуб рәгс етмәјә дејилир.

Һалај бир жанр кими ардычыл шәкилдә коллектив охунуб рәгс олунан, бир нечә рәгс маһнылары комплексиндән әмәлә кәлмиш вокал-хореографик формадыр.

Республиканын чәнуб рајонларына хас олан „Һалај“, „Зупо“, „Дејишмә“ вә с. күтләви рәгс маһнылары хорла охунмуш вә охунмагдадыр.

Бу күнә гәдәр өз хүсусијјәтләрини сахламыш һалај тој вә бајрам рәгс маһнылары, онларын ифа тәрзи көстәрир ки, Азәрбајчан халг мусигисиндә хорла охумаг бирсәсли (унисон) олса да, һәлә чох гәдим дөврләрдән мөвчуд олмушдур.

Гејд етмәк лазымдыр ки, бирсәсли хорла охумада, бә’зи полифоник үнсүрләр нәзәрә чарпыр. Белә ки, 1-чи дәстә маһнынын бир мисрасыны охујараг онун ахырыны бир нечә ханә узадыр вә бунун фонунда о бири дәстә (2-чи дәстә) маһнынын һәмин мисрасыны охујараг тәкрар едир. Бурада 1-чи дәстәнин узатдығы сәс илә (фон) 2-чи дәстәнин охудуғу мелодија арасында, ибтидаи шәкилдә олса да, икисәслилик алыныр.

Тәәссүф ки, халг мусигисиндә һәлә чох гәдим дөврләрдән мөвчуд олан бу һал сонралар өз инкишафыны тапмамыш, индијә кими олдуғу шәкилдә галмышдыр.

---

[1] „Маариф вә мәдәнијјәт“ журналы, 1926-чы ил, № 1, сәһ. 27.

Һалај рәгс маһныларынын ифа тәрзи өзүнә мәхсус орижинал шәкилдәдир. Јаллыдан фәргли олараг һалај рәгсләриндә ифачылар ики дәстәјә бөлүнәрәк бир-бириндән 2—3 метр аралы дүз хәтт үзрә үз-үзә дајанырлар. 1-чи дәстә өз маһнысыны башлајыр, биринчи мисраны охујуб гуртардыгдан сонра 2-чи дәстә һәмин мисраны олдуғу кими тәкрар едир. Бу заман 1-чи дәстә мүхтәлиф хореографик мизанла рәгс едиб өз јеринә гајыдыр вә маһнынын икинчи мисрасыны охумаға һазыр вәзијјәт алыр. Бу дәфә, 1-чи дәстә охујан заман, 2-чи дәстә 1-чи дәстәнин рәгс етдији хореографик гурулушу тәкрар едир. Беләликлә, һәр ики дәстә маһны гуртарана гәдәр бу гајда илә охујуб рәгс етмәклә бир-бирини ҹамсылајыр.

Һалај рәгс маһнылары тој мәчлисләриндә анчаг гадынлар тәрәфиндән ифа олунур. Һәр дәстәјә 6—8-дән, 20—30 нәфәрә кими охујуб ојнамағы бачаран, чох бајаты билән гыз-кәлин дүзүлүр. Бә'зән һалаја даһа чох ифачы чәлб етмәк үчүн дәстәјә дүзүләнләр белә бир бајаты охумагла һалај рәгс маһнын ларына башлајырлар:

Һалај чәркә дүзүлсүн,
Хумар көзләр сүзүлсүн,
Һәр кәс һалаја кирмәз,
Әли јардан үзүлсүн.

Һәр дәстәнин башында, јаллы рәгсиндә олдуғу кими, әлиндә гавал тутмуш јахшы охумаг вә рәгс етмәји бачаран һалајбашы дурур.

Һалај рәгс маһнылары јалныз гавалын мүшајиәти илә ифа олунур. Һалајбашы гавалда рәгс маһныларынын рәнкарәнк ритмләрини ичра едәрәк охујуб рәгс едәнләри мүшајиәт едир вә ејни заманда өзү дә охујараг ојнајыр. Бә'зи һалларда (әкәр һалајбашы чалмағы бачармырса) һалај рәгс маһнылары һалај дәстәсиндән кәнарда, бир нәфәрин гавалда, нағарада чалмасы илә ифа олунур.

Һалај рәгс маһнылары силсиләсинә мүхтәлиф жанрларда мүхтәлиф мәзмунлу ән'әнәви рәгс маһнылары дахилдир. Бу маһнылар ејни гурулушда олуб, ејни тәрздә ифа олунмагларына бахмајараг халг һәјатынын мүхтәлиф саһәләрини әкс етдирир. Бура дахил олан бир чох маһныларда әмәјә мүнасибәт, бир чохларында тој шәнликләринин ән'әнәләри өз әксини тапмышдыр.

Гејд етмәк лазымдыр ки, һалај рәгс маһнылары силсиләсинә дахил олан рәгс маһнылары зәһмәтлә бағлы олдуглары үчүн гәдим дөврдә јалныз зәһмәт просесиндә ифа олунмушдур. Вахт кечдикчә бу рәгс маһныларына јени мәзмунлу маһнылар дахил олмуш вә онлар артыг зәһмәт просесилә јанашы халгын мәишәтиндән, кәнчләрин мәһәббәтиндән дә бәһс етмиш, тој вә бајрамларда ифа олунмушдур. Һалај рәгс маһнылары силсиләсинә ән'әнәви тој маһнылары, еләчә дә мәишәтин мүхтәлиф саһәләрини әкс етдирән маһны вә рәгсләр дахил олдугдан сонра „һалај" силсиләси даһа да кенишләнмиш, мәзмуну вә формасы даһа да зәнкинләшмишдир.

Азәрбајҹан халг мусиги вә хореографија сәнәтинин инҹиси олан бу рәгс маһнылар комплексинә „Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1), „Басма, басма тағлары“ (№ 2), „Ај ло-ло, ло-ло-ло“ (№ 3), „Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрҹан“ (№ 4), „Јорду-јорду“ (№ 5), „Хонча̄ја дүздүм ноғулу, бадамы“ (№ 6), „Нанај-нанај“ (№ 7), „Отуруш гызлар“ (№ 8), „Верин бизим кәлини“ (№ 9), „А, бивәфа дағлар“ (№ 10), „Дәст ејләр, күл ејләр“ (№ 11), „Дад гаракөз әлиндән“ (№ 12), „Валлаһ көзәл сиздәди“ (№ 13), „Мәләк-мәләк“ (№ 14), „Јәр үзү халлы ҹејран“ (№ 15) кими рәгс маһнылары дахилдир[1].

„Һалај“ силсиләсинә дахил олан зәһмәт маһныларынын хореографик вә мусиги интонасија гурулушу олдугҹа мараглыдыр.

„ҺӘСИРИ БАСМА, ДОЛАН КӘЛ“ (№ 1) — әмәјә мүнасибәти, зәһмәтә һөрмәти тәрәннүм едән рәгс маһнıдыр. Бу әһвал-руһијјә рәгсин хореографик гурулушунда белә чох көзәл әкс олунмушдур[2].

„Һәсири басма, долан кәл“ рәгс маһнысынын темпи мүлајим (Moderato), мусиги вәзни 6/8-дыр.

„БАСМА, БАСМА ТАҒЛАРЫ“ (№ 2) рәгс маһнысынын хореографик гурулушу, үмум әһвал-руһијјәси „Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1) рәгс маһнысында олдуғу кими зәһмәтә мүнасибәти, әмәјә чан јандырмағы тәрәннүм едир.

Бу рәгсин ады илә хореографик һәрәкәтләри арасында сых бағлылыг вардыр. Маһнынын әсас мәзмуну „Тағы басма“-дыр. Буна көрә рәгсдә кениш һәрәкәт јохдур.

Һалај рәгс маһныларына дахил олан „Јорду-јорду“ (№ 5), „А, бивәфа дағлар“ (№ 10), „Дәст ејләр, күл ејләр“ (№ 11), „Дад гаракөз әлиндән“ (№ 12) рәгс-маһныларынын да хореографик гурулушу вә рәгс һәрәкәтләри „Басма, басма тағлары“ (№ 2) рәгс маһнысынын ејнидир.

„АЈ ЛО-ЛО, ЛО-ЛО-ЛО“ (№ 3) рәгс маһнысында иштиракчылар дүз хәтт үзрә һалај дәстәси тутараг үз-үзә дајанырлар. Рәгс даирә үзрә ифа олунур. Бу рәгс маһнысынын хореографик һәрәкәтләри јаллы рәгсинин хореографик һәрәкәтләринә олдугҹа охшајыр. Рәгс маһнысынын үмуми әһвал-руһијјәси, хореографик һәрәкәтләри вә еләҹә дә ифа тәрзи-зәһмәти, мәрдлији вә мәтанәти тәрәннүм едир. Әлләр ашағы салын-

---

[1] „Һалај“ силсиләсинә дахил олан маһнылар бунунла битмир. Јухарыда адлары чәкилән рәгс маһнылары мүәллифин јалныз Ләнкәран вә Масаллы рајонларында нота јаздығы „Һалај“ маһныларыдыр.

[2] Үз-үзә дајанмыш һәр ики дәстә орталыға дөшәнмиш һәсирә тохунмадан (ајагламадан) онун әтрафына доланараг ади рәгс аддымлары илә рәгс едирләр. Рәгс шиддәтләнән чәпик сәсләри илә мүшајиәт олунур. Рәгсин ахырында һәр ики дәстә өз јерләринә гајыдараг әввәлки вәзијјәти алыр.

мыш вәзијјәтдә әл-әлә верилир, мусигинин (маһнынын) ритминә ујғун ирәли, кери һәрәкәт едилир.

Һалајбашынын әлиндә гавал олур, амма рәгс чалғысыз кедир. Һалајбашы рәгсин анчаг ити һиссәсиндә („Ја ло-ло") гавал вурур.

Һалај дәстәси маһныда олан бәндләрин сајындан асылы олараг бир нечә дәфә даирә илә һәрәкәт етдикдән сонра дүз хәтт үзрә үз-үзә дајаныр вә икинчи маһныја һазыр вәзијјәт алыр.

„ЈА ЛО-ЛО, ЈАР ДҮЈМӘЛӘРИ МӘРЧАН" (№ 4) маһнысынын хореографик гурулушу вә мусиги мәзмуну даһа да зәнкиндир[1]

„Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан" (№ 4) рәгс маһнысынын мусиги вәзни икипајлы 6/8, темпи исә „тез-тез"дир (Allegro).

„ЈОРДУ-ЈОРДУ" (№ 5) рәсг маһнысы да зәһмәт маһныларына дахилдир. Бу вокал-хореографик гурулушун да мәзмуну әмәкдә, јарышда, шәнликдә кимин кимә галиб чыхмасыны тәрәннүм едир.

Ити темпдә ифа олунан рәгс маһнынын һәрәкәтләри чох садәдир. („Басма, басма тағлары" (№ 2) рәгс маһнысынын ејнидир), мелодијасы јанылтмача шәклиндә ифа олунур.

„Јорду-јорду" (№ 5) рәгс маһнысынын вәзни 12/8 (бә'зән 4/4), темпи исә „тез-тез" дир (Allegro).[2]

Һалај вокал-хореографик силсиләсинә дахил олан ән'әнәви тој рәгс маһнылары да мәзмун вә гурулушуна көрә мараглыдыр. Бу маһныларда тој бусатынын бүтүн ән'әнәләри вә һәр бир хырдалыглары тәсвир олунур.

„ХОНЧАЈА ДҮЗДҮМ НОҒУЛУ, БАДАМЫ" (№ 6) маһнысы кәлинә хонча апарыларкән охунур. Рәгс маһныда кәлинә көндәриләп хончадан данышылыр вә бәј евиндә кәлинә „хош гәдәм" арзу олунур.

Рәгсин хореографик һәрәкәтләри „Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан" (№ 4) рәгс маһнысынын хореографик һәрәкәтләринә бәнзәјир. Маһны рәгс „мүлајим" (Moderato) темпдә, икипајлы, 6/8 вәзндә чошғун ифа олунур.

„НАНАЈ-НАНАЈ" (№ 7) рәгс маһнысы һалај дәстәсинә даһа артыг иштиракчы чәлб етмәк үчүн охунур. Бу маһныда кәлин тә'риф олунур.

---

[1]. Биринчи дәстә сағ ајағыны јарым аддым саға-ирәли верир. Сол ајағыны сағ ајағы илә бирләшдирир. Сонра сол ајаглар јарым аддым кери (әввәлки вәзијјәтинә), сағ ајаглар да онун јанына гајыдыр. Бу мизанла јерләриндә сајараг маһнынын бајатысыны охујурлар. Бу заман икинчи дәстә сол ајағыны бир аддым ирәли-јана верир, сағ ајағыны да онунла бирләшдирир. Сонра сағ ајағыны бир аддым јана, сол ајағыны да сағ ајағынын ардынча апарыр. Дәстә бу мизанла өз јериндә сајыр вә биринчи дәстәнин габағына кәлиб кери гајыдыр. Бу мизанла биринчи дәстә өз бајатысыны охујуб гуртарана кими рәгс едир. Инди дә икинчи дәстә бајаты охујур. Јухарыда гејд етдијимиз хореографик гурулуш олдуғу кими биринчи дәстә тәрәфиндән тәкрар олунур. Беләликлә, маһныда олан бәндләрин сајындан асылы олараг хореографик гурулуш каһ биринчи, каһ да икинчи дәстә тәрәфиндән ардычыл сурәтдә тәкрар олунур.

[2]. Бу рәгс маһны 4/4 өлчүдә нота јазылмышдыр.

„Ханај-ханај“ рәгс маһнысы чәлд (Allegretto) темпдә икипајлы, 6/8 вәзндә ифа олунур[1].

„ОТУРУН ГЫЗЛАР, ОТУРУН ЕЈ“ (№ 8) рәгс маһнысы да мәзмун чәһәтдән „Ханај-ханај“ (№ 7) маһнысына охшајыр. Анчаг, хореографик гурулушу вә рәгс һәрәкәтләри јухарыда нүмунә кәтирдијимиз рәгс маһныларындан фәргләнир.

Рәгсдә отуруб охумагла, ајаға галхыб рәгс едәрәк охумаг дәстәләр арасында ардычыл тәкрар олунур.

Бу лирик маһны тез-тез (Allegro) темпдә, икипајлы, 6/8 вәзндә ифа олунур.

„ВЕРИН БИЗИМ КӘЛИНИ“ (№ 9) рәгс маһнысы кәлини оғлан евинә апармаг мәгамында охунур. Оғлан евинин адамлары кәлини тәләб едирләр.

Хореографик гурулушу „Ханај-ханај“ (№ 7) рәгс маһнысына охшајан, мелодик-интонасија чәһәтдән өз кенишлији илә башга маһнылардан фәргләнән бу маһны мүлајим (Moderato) темпдә, икипајлы, 6/8 вәзндә охунуб рәгс едилир.

„А, БИВӘФА ДАҒЛАР“ (№ 10) мөвзу чәһәтдән тәбиәт тәсвиринә һәср олунмуш рәгс маһнысыдыр.

Рәгсин хореографик гурулушу „Ханај-ханај“ (№ 7) рәгси кими чәлд (Allegretto) темпдә, 6/8 вәзндә чошғунлугла ифа олунур.

„ДӘСТ ЕЈЛӘР, КҮЛ ЕЈЛӘР“ (№ 11) рәгс маһнысынын һәрәкәтләринин садәлијиндән асылы олмајараг вә онларын башга рәгс маһныларынын һәрәкәтләринә охшамасына бахмајараг бу рәгс маһны хореографик гурулушунун зәнкинлијинә кәрә һалај рәгс маһныларынын арасында мүстәсналыг тәшкил едир[2].

„Дад гаракөз әлиндән“ (№ 12) рәгс маһнысынын темпи мүлајим (Moderato), „Басма, басма тағлары“ (№ 2), „Дәст ејләр, күл ејләр“ (№ 11) рәгс маһныларынын темпләри тез-тез (Allegro), мусиги өлчүсү икипајлы 6/8-дыр.

„Дад гаракөз әлиндән“ (№ 12), „Валлаһ, көзәл сиздәди“ (№ 13), „Мәләк-мәләк“ (№ 14), „Јар үзү халлы чејран“ (№ 15) рәгс маһнылары да һалај силсиләсинә дахил олан мәишәт рәгс маһныларыдыр. Бу рәгс маһнылар да тој вә бајрам шәнликләриндә ифа олунурлар.

---

[1] Бу рәгс маһнысы—сағ ајаг јарым аддым саға-ирәли, сол кәлир сағын јанына; сол ајаг јарым аддым кери (өз јеринә), сағ кәлир онун јанына-мизаны илә ифа олунур.

[2] Бу рәгс маһнынын хореографик гурулушу беләдир; һәр дәстә „Дәст ејләр, күл ејләр“ дејәрәк јухарыда гејд етдијимиз мизан үзрә јерләриндә сајырлар. Сонра биринчи дәстә бајаты демәјә башларкән дәстәдән бир нәфәр габаға чыхыб „соло“ рәгс етмәјә башлајыр, галанлары исә јерләриндә сајырлар. Икинчи дәстә бајаты дејәркән һәмин хореографик гурулуш олдуғу кими тәкрар олунур. Беләликлә, „Дәст ејләр, күл ејләр“ рәгс маһнысынын хореографик гурулушу маһныда олан бәндләрин сајындан асылы олараг һәр ики дәстә тәрәфиндән ардычыл олараг тәкрар олунур.

Һалаj рәгс маһныларынын хореографик һәрәкәтләри чох, мәһдуд, садә вә орижиналдыр. Бүтүн рәгсләрин хореографик гурулушу вә шәкилләри 5—6 һәрәкәт комплексиндән тәшкил олунур. Рәгс заманы бәдәнин тәбии еластик һәрәкәти бу рәгсләр үчүн сәчиjjәвидир.

Рәгс маһныларыны һалаjбашы маһнынын характер ритмини гавалда чалмагла мүшаjиәт едир. Еjни заманда ифачылар тәдричән артан (күчләнән) шаггылты илә әл чалараг өз рәгсләрини мүшаjиәт едирләр. Әл чалмаг һәр ханәнин 1-чи вә 4-чү паjына дүшүр.

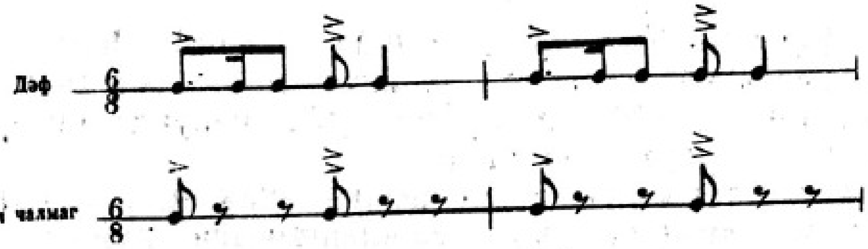

Һалаj рәгс маһныларында илк нөвбәдә мелодиjанын ики нөв һәрәкәт истигамәти нәзәрә чарпыр:

а) енән;

б) галхан-енән.

Һәр ики һалда мелодиjанын әсасыны пилләвари енмә вә jа галхма тәшкил едир. Һәр ики һәрәкәт истигамәти һалаj рәгс маһныларында аjрылыгда (садә гурулушлу маһныларда) вә jа гарышыг шәкилдә (мүрәккәб гурулушлу маһныларда) тәсадүф олунур.

Енән мелодиjа нүмунәсини биз „Басма, басма тағлары“ (№ 2), „Ло-ло“ (№ 3), „Хонча маһнысы“ (№ 6), „А, бивәфа дағлар“ (№ 10) вә башга рәгс маһныларында көрүрүк. Бу мелодиjаларын бә'зиләри биринчи ханәдә мелодиjанын әсас диапазонуну тә'jин едән сычраjышла башлаjыр. Бу да, үмумиjjәтлә, Азәрбаjчан халг маһнылары үчүн сәчиjjәвидир (№ 3, 10).

Галхыб-енән истигамәтли мелодиjаларын садә, анчаг типик нүмунәсинә „Мәләк-мәләк“ (№ 14) рәгс маһнысы мисал ола биләр. Һәр ики мелодик һәрәкәтин бирләшиб, уjғунлашмасы бу шәкилдәдир: мелодиjанын биринчи jарысы галхыб-енән истигамәтдә, икинчи jарысы исә адәтән биринчи һиссәдә әлдә едилмиш ән jүксәк сәсдән (тондан) енмә истигамәтиндә һәрәкәт едир.

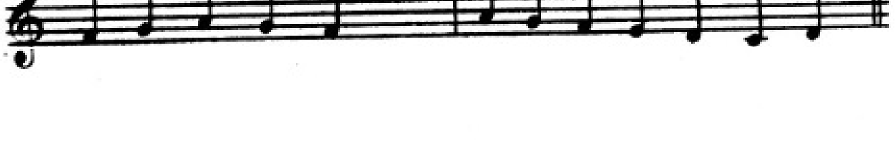

Мелодиjанын бу кими истигамәтләрдә һәрәкәти нәинки кениш диапазонлу мелодиjаларда, һәтта терсиjа диапазонлу мелодиjаларда да („Нанаj-нанаj“ (№ 7), „Отурун гызлар“ (№ 8) вә башгаларында) мүшаһидә олунур.

Һалаj рәгс маһнылары сырасында jанылтмача мусигили-данышыг тәрзиндә олан мелодиjалара да раст олунур. Бу һалда мелодиjанын сәс диапазону секунда, терсиjа интервалындан кәнара чыхмыр. Буна „Jорду-jорду“ (№ 5), „Валлаһ, көзәл сиздәди“ (№ 13) рәгс маһнылары мисал ола биләр.

„Jорду-jорду“ (№ 5) маһнысында сондакы „һеj!“ нидасыны (халис квинта сычраjышы) нәзәрә алмасаг, маһнынын мелодиjасы галхан истигамәтдә, $в^1$—$с^2$ (си-бемол илә до), jә'ни секунда интервалы арасында, jанылтмача тәрздә дөвр едир.

Һалаj рәгс маһныларында маһнынын кулминасиjасы (зили) адәтән мелодиjанын икинчи jарысынын башланғычына дүшүр. Бу чәһәтдән „Мәләк-мәләк“ (№ 17) рәгс маһнысы чох характердир.

Һалаj рәгс маһны мелодиjаларынын һәчми адәтән секста интервалындан кениш олмур. Һәтта, бә'зи кениш гурулушлу маһныларда бу һәчм кварта, квинтадан кәнара чыхмыр (№ 1, 3, 4, 10). Бу маһнылар арасында секунда, терсиjа диапазонлу мелодиjалара да раст олунур. (№ 5, 7).

Азәрбаjчан халг вокал вә инструментал мусигисинин бүтүн жанрлары үчүн маjе (тоника) пилләсиндә там каданс етмәк сәчиjjәвидир. Һалаj рәгс маһныларынын әксәриjjәти дә маjе пилләсиндә там кадансла битир. Дахили кадансляр үчүн ладын IV пилләсиндә даjанмаг характердир.

Һалаj рәгс маһныларынын мелодиjасы вә онун интонасиjа-аваз гурулушу һәддиндән артыг садәдир. Бу да һәмин маһныларын чох гәдим мәншәи илә изаһ олунур.

Гәдим һалаj рәгс маһныларынын мәгам (лад) әсасыны кичик диапазонлу мажор сәчиjjәли диатоник „Раст“ вә минор сәчиjjәли „Шур“ мәгамлары тәшкил едир. Надир һалларда бу мәгамларын диапазону „Басма, басма тағлары“ (№ 2), „Мәләк-мәләк“ (№ 14) маһныларында олдуғу кими секста интервалына чатыр.

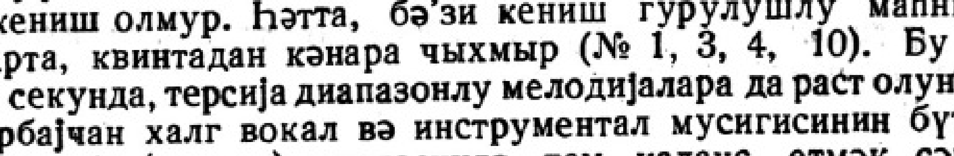

„Јорду-јорду“ (№ 5) рәгс маһнысынын интонасија әсасыны бөјүк секунда интервалы тәшкил едир. Буна көрә маһнынын мәгам әсасыны вә пилләләрин функсијасыны тә'јин етмәк бир гәдәр чәтиндир. Дәгиг тәһлил көстәрир ки, бу маһныда мәгамын дајаг нөгтәси интервалын үст тонудур.

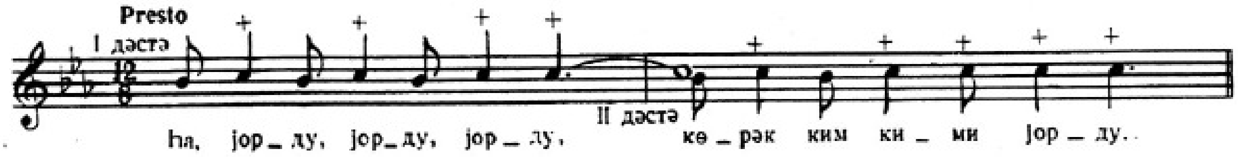

Кичик диапазонлу рәгс маһныларда (№ 1, 9, 11) мәгамын диапазону алт тетрахордун пилләләри һесабына кенишләнир.

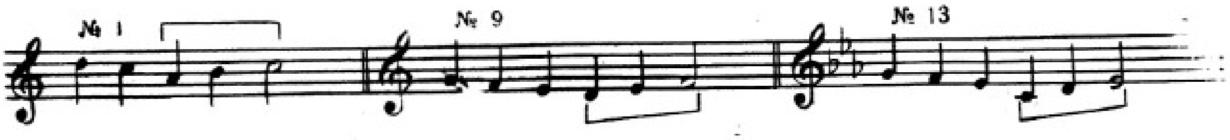

Белә ки, „Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1) маһнысында сәс сырасына ашағыдан гошулан ики сәс (мәгамын алт медиантасы илә мајенин алт апарычы тону—II, III пилләләр) маһнынын мелодија вә мәгам диапазонуну кенишләндирәрәк кварта интервалына чатдырыр.

Һалаја дахил олан рәгс маһныларынын тәхминән һамысынын әсасыны ваһид тоналлыгда (модулјасијасыз) мәгамлар тәшкил едир.

Ән'әнәви һалај рәгс маһныларынын мәтни әсасән шифаһи халг әдәбијјатында кениш јајылмыш бајатылардан ибарәтдир. Вәзн е'тибары илә ојнаг, садә вә јығчам ше'р формасы олан бајатылар мусиги вәзнинә вә аһәнкинә ујғун олдуғу үчүн халг өз маһныларынын әксәријјәтини бајатылардан алмыш вә ја бу формаја әсасланмышдыр. Һалај рәгс маһныларында охунан бајатыларын мәзмунуну башлыча олараг әмәк, тәсәррүфат, тәбиәт, мәһәббәт, көзәллик, вәфа, сәдагәт, е'тибар, кәлинин тә'рифи, оғланын мәрдлији вә бу кими мотивләр тәшкил едир. Чох вахт һалај рәгс маһныларында охунан бајатылар ифа заманы ифачынын шаирлик габилијјәтиндән асылы олараг һәр маһнынын мөвзу вә мәзмуну әсасында импровизә едилир.

Бир гајда олараг бајатыларын 1, 2, 4-чү мисралары һәмгафијә, 3-чү мисрасы исә сәрбәст олур:

аа ва

Бајаты халг поезијасынын ән садә вә кениш јајылмыш формасыдыр.

Бајаты мисралары өз бөлкүсүнә көрә 7 һечалыдыр. Бә'зән бу мисралара һеча, нида вә ја бүтөв кәлмә әлавә олунмагла һечаларын сајы артыр, јени ритмли мисра әмәлә кәлир. Һалај маһнылары охунаркән ешитдијимиз „ај", „һај", „еј", „һеј-һеј", „беләˮ, „бала", „јар һеј", „јарнан", „ај күлүм", „а дағлар" вә бу кими сөзләр мусигинин интонасија-аваз гурулушундан доған вә мусигинин мелодик хәттини тамамламаг үчүн ифачылар тәрәфиндән охунан әлавә, лакин зәрури сөзләрдир.

„Ај ло-ло, ло-ло-ло" (№ 3) маһнысында 7 һечалы мисранын әввәлинә „ај" сөзү артырмагла мисра 8 һечалы олмушдур.

„Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан" (№ 4) маһнысында 7(4+3) һечалы мисранын әввәлинә „ја ло-ло" кәлмәси артырылмагла һечаларын сајы 10-а чатмышдыр.

Һалај рәгс маһныларынын әсас хүсусијјәтләриндән бири онларын нәгәратынын гурулушудур ки, бу да форма вә мәзмун е'тибарилә әсас бәндләрдән фәргләнир.

Рәгс маһныларынын гурулушунда нәгәрат бөјүк рол ојнајыр. Демәк олар ки, елә бир рәгс маһнысы јохдур ки, онун нәгәраты олмасын. Бу маһнылар, башга Азәрбајчан халг маһныларындан фәргләнәрәк нәгәратла башлајыр. Нәгәратын бир мисрасы вә ја һамысы биринчи (№ 6, 9), ја икинчи дәстә тәрәфиндән (№ 3, 5, 7), јахуд һәр ики дәстә тәрәфиндән бирликдә, ардычыл дејилир. Нәгәрат еләчә дә бајатынын сонунда дәстәләрдән бири тәрәфиндән вә ја һәр ики дәстә тәрәфиндән хорла тәкрар олунур.

Бә'зән нәгәратдакы һечаларын сајы бајатыларын һеча сајы илә дүз кәлмир: ја артыг вә ја әскик олур.

„Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы" (№ 6) маһнысында охунан бајатылар 7 һечалы олдуғу һалда нәгәраты 11 һечалыдыр; „Ло-ло" (№ 3) вә „Отурун гызлар" (№ 8) маһныларынын бајатылары 7 һечалы, нәгәраты исә 9 һечалыдыр.

Һәрдән әксинә олур. Нәгәратдакы һечаларын сајы бајатылардакы һечаларын сајындан аз олур. „Дәст ејләр, күл ејләр" (№ 11) рәгс маһнысында бајатылар 7 һечалы олдуғу һалда нәгәрат 7—6 һечалыдыр. „Мәләк-мәләк" (№ 14) маһнысында охунан бајатылар 7 һечалы олдуғу һалда нәгәраты 6—9 һечалыдыр.

Бир чох маһныларда исә нәгәратла бајатыларын һечалары дүз кәлир (№ 5, 9) вә с.

Мараглы бурасыдыр ки, маһнынын мәзмуну бајатыларда үмуми шәкилдә тәрәннүм олундуғу һалда, артырылмыш мисрада вә ја нәгәратда тамамилә дәгиг ифадә олунур. Буна көрә дә маһнылар өз адларыны бајатылардан јох, башлыча олараг артырылмыш мисралардан вә ја нәгәратдан көтүрүрләр. Бу чәһәтдән јухарыда нүмунә көстәрдијимиз „Хонча" (№ 6) маһнысы чох характерикдир. Маһнынын илк нөвбәдә охунан ики мисрадан ибарәт „хончаја дүздүм ноғулу, бадамы" нәгәраты вә бајатынын һәр мисрасындан сонра ики дәфә тәкрар олунан һәмин

нәғәратын биринчи мисрасы олмасајды, маһнынын хончаја аид охунмасы һеч билинмәзди. „Верин бизим кәлини“ (№ 9), „Басма, басма тағлары“ (№ 2) вә с. маһнылар да буна нүмунә ола биләр.

Бә'зи маһныларда исә нәғәрат бир мисрадан, бир чохларында 2, 3 мисрадан, надир һалларда исә бир бәнддән ибарәт олур.

Мисал: „Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1) маһнысынын бирмисралы:

Һәсири басма, долан кәл;

„Нанај-нанај“ (№ 7) маһнысынын икимисралы:

Нанај-нанај, нај, нанај,
күлүм нанај, нај, нај;

„Отурун гызлар“ (№ 8) маһнысынын үчмисралы:

Отурун гызлар, отурун еј,
Сејрү сәфа дујмалы,
Ашыглары кәтирин еј;

„Јар үзү халлы чејран“ (№ 15) маһнысынын дөрдмисралы (бир бәнд):

Јар үзү халлы чејран,
Ләбләри баллы чејран.
Вермәрәм өз халымы,
Кәлсә јүз әлли чејран.

нәғәраты вардыр.

Һалај рәгс маһныларынын ән садә формасы бирмисралы нәғәратла башлајан бирмисралы—бирһиссәли маһны формасыдыр. Бу маһныларда нәғәрат бајатынын һәр мисрасындан сонра һалајда иштирак едән ики дәстәнин бири тәрәфиндән вә ја һәр ики дәстә тәрәфиндән ардычыл тәкрар олунур:[1]

a + A + a
A + a
A + a
A + a вә и. а.

„Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1), „Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан“ (№ 4), „А, бивәфа дағлар“ (№ 10) маһнылары бир мисралы—бирһиссәли маһны формасынын нүмунәләридир.

Интонасија-аваз чәһәтдән бу маһныларын нәғәрат вә әсас бәндләри ејнидир.

„А, бивәфа дағлар“ (№ 10) маһнысында исә бајатынын дөрдүнчү мисрасы вә нәғәраты јени мусиги авазы илә (B, в) охунараг бирмисралы—бирһиссәли маһныларын вариантыны әмәлә кәтирир:

[1] A — әсас бәнд (бајаты), a — нәғәрат.

№ 73015

а + А + а
А + а
А + а
В + вв вә и. а.

Анчаг бу маһны формасынын башга вариантларына да раст олунур. „Ло-ло“ (№ 3), „Валлаһ, көзәл сиздәди“ (№ 13), „Јорду-јорду“ (№ 5), „Хонча“ (№ 6) маһныларында икимисралы нәгәратын олмасына бахмајараг, бунлар бирмисралы-бирһиссәли маһныларын вариантларыны тәшкил едир. Бу вариантлар да өз араларында мусиги авазына, нәгәратын вә бәндләрин гурулушуна көрә мүхтәлифдир:

а) Бајатынын һәр мисрасындан сонра икимисралы нәгәратын анчаг биринчи мисрасы тәкрар олунан маһнылар (№ 3, 5, 13). Бурада нәгәратын вә бајатынын бүтүн мисралары ваһид мусиги интонасијасындан ибарәтдир:

аа + А + а
А + а
А + а
А + а.

б) Бајатынын һәр мисрасындан сонра нәгәратын һәр ики мисрасы тәкрар олунан маһнылар (№ 6):

аа + А + аа
А + аа
А + аа
А + аа.

в) Ики мүхтәлиф каденсијалы мусиги интонасијасындан әмәлә кәлән вә нәгәраты ики мисрадан ибарәт олан маһнылар (№ 9, 11, 12). Бу маһныларын бә’зиләриндә бајатынын һәр мисрасындан сонра нәгәратын анчаг биринчи мисрасы, бајатынын дөрдүнчү мисрасындан сонра исә нәгәрат там тәкрар олунур (№ 13):

ав + А + а
А + а
А + а
А + ав

Бунларын бә’зиләриндә нәгәрат ики мүхтәлиф мусиги авазындан ибарәтдир. Онлардан бири бајатынын һәр мисрасындан сонра ики дәфә, дикәри исә бајатынын дөрдүнчү мисрасындан сонра башланғычда олдуғу кими тәкрар олунур:

ав + А + аа
А — аа
А + аа
А + ав

Надир һалларда исә мүхтәлиф авазлы ики мисралы нәгәрат бајатынын һәр мисрасындан сонра ики дәфә тәкрар олунур:

ав + А + авав
А + авав
А + авав
А + авав

„в" групуна дахил олан рәгс маһныларынын нәгәрат вә әсас бәндләри мүхтәлиф мусиги интонасијаларындан әмәлә кәлир. Буна көрә дә бу маһнылар интонасија-аваз чәһәтдән „а+А+а" гурулушлу маһнылардан кениш вә зәнкиндир.

Һалај рәгс маһнылары арасында бәндли форманын[1] даһа мүрәккәб шәклинә раст кәлмәк олур. Бу маһныларда бир мусиги чүмләси әсасында бајатынын ики мисрасы, јә'ни јарым бәнди охунур. Бу да јарым-бәндли, икиһиссәли форма адланыр. „Басма,басма тағлары" (№ 2), „Нанај-нанај" (№ 7) маһнылары буна көзәл нүмунәдир. „Басма,басма тағлары" (№ 2) маһнысында нәгәратын вә бајатынын һәр ики мисрасы аваз чәһәтдән ики мүхтәлиф мусиги ибарәсинин (бу да бир мусиги чүмләси тәшкил едир) әсасында охундуғу һалда, „Нанај-нанај" (№ 7) рәгс маһнысында бәндин вә нәгәратын ики мисрасы бир мусиги чүмләси әмәлә кәтирән ики ејни, һәмаһәнк мусиги ибарәсинин әсасында охунур:

№ 2. ав + АВ + ав
АВ + ав.
№ 6. аа (var) + АА (var) + аа (var)
АА (var) + аа (var)

Һалај вокал хореографик силсиләсинә дахил олан бүтүн маһныларын гурулушунда, ифа үсулунда мүәјјән ганунаујғунлуг вә форма вардыр. Нәгәрат кими чох тәкрар олунан мисра, бејт вә ја бәнд маһныларда мүхтәлиф сәпкидәдир. Чох вахт бејтин вә бәндин һамысы јох, анчаг бир мисрасы дејилир. „Хонча" (№ 6) маһнысынын нәгәратында ашағыдакы бејт тәкрар олунур.

Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.

Бу ики мисра һәр ики дәстә тәрәфиндән маһныја башлајан заман вә һәр бәндин (бајатынын) сонунда ифа олунур. Ајрылыгда „Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы" мисрасы исә бәндләрин һәр мисрасындан сонра

[1] Куплет формасы әвәзинә ишләдилмишдир.

һәр ики дәстә тәрәфиндән нөвбә илә охунур. Јухарыда дедикләримизи ајдынлашдырмаг үчүн „Хонча“ (№ 6) маһнысынын 1-чи бәндинин схемини нүмунә кәтиририк:

1-чи вә 2-чи дәстә: Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.

1-чи дәстә: Ај евләри күн дүшәнә,
Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.

2-чи дәстә: Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
1-чи дәстә: Ај алма гојдум нишана,
Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
2-чи дәстә: Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
1-чи дәстә: Ај мәним азарым дәјсин,
Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
2-чи дәстә: Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
1-чи дәстә: Ај далымча данышана,
Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.

Маһнынын 2-чи бәндинин гурулушу биринчинин ејнидир. Фәрг бурасындадыр ки, 2-чи бәнддә бајатыны 2-чи дәстә охујур, 1-чи дәстә исә „Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы“ мисрасыны тәкрар едир. Маһны, башланғычда охунан нәгәратын һәр ики дәстә тәрәфиндән хорла ифа олунмасы илә битир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, һалај силсиләсинә дахил олан бүтүн маһнылар, јухарыда дедијимиз кими һәр ики дәстәнин нәгәраты хорла охумасы вә өз јерләриндә рәгс етмәси илә гуртарыр.

„Јорду-јорду“ (№ 5), „Отурун гызлар“ (№ 8), „Мәләк-мәләк“ (№ 14), „Валлаһ, көзәл сиздәди“ (№ 13) маһнылары да „Хонча“ (№ 6) маһнысы кими (ејни гурулушда) ифа олунур.

„Отурун гызлар“ (№ 8) маһнысынын киришиндә вә һәр бәндинин ахырында тәкрар олунан нәгәрат үч мисрадан ибарәтдир. Буну да маһны башладыгда јалныз икинчи дәстә ифа едир.

„Јорду-јорду“ (№ 5) вә „Һәсири басма, долан кәл“ (№ 1) маһнылары исә биринчи дәстә илә икинчи дәстә арасында диалог шәклиндә ифа олунур:

1-чи дәстә: Дәсмалын ағды мәндә,
2-чи дәстә: Һа јорду, јорду, јорду.
1-чи дәстә: Тәмизди ағды мәндә,
2-чи дәстә: Һа јорду, јорду, јорду вә и. а.

јахуд:

1-чи дәстә: Көјнәјим абу-хара,
2-чи дәстә: Һәсири басма, долан кәл.

1-чи дәстә: Көзүмүн ичи гара,
2-чи дәстә: Һәсири басма, долан кәл вә с.

Һалаја дахил олан „Нанај-нанај“ (№ 7) рәгс маһнысы гурулушу вә ифа тәрзинин садәлијинә көрә „Хонча“ (№ 6) рәгс маһнысындан бир гәдәр фәргләнир. Маһны, 1-чи вә 2-чи дәстәнин хорла нәгәраты охумасы илә башлајыр. Сонра 1-чи дәстә бајатынын ики илк мисрасыны охујур, 2-чи дәстә исә она чаваб олараг, нәгәраты олдуғу кими тәкрар едир. 1-чи дәстә бајатынын ики галан мисрасыны охујур вә маһнынын башланғычындакы сөзләри олдуғу кими тәкрар едәрәк биринчи бәнди битирир. Икинчи бәндин дә гурулушу вә ифа тәрзи биринчи бәндин ејнидир. Фәрг бурасындадыр ки, икинчи бәнддә бајатыны 2-чи дәстә башлајыр.

1-чи вә 2-чи дәстә: Нанај, нанај, нај, нанај,
Күлүм нанај, нај, нај.

1-чи дәстә: Дәјирман үстү чичәк,
Чин кәтир ону бичәк.

2-чи дәстә: Нанај, нанај, нај, нанај,
Күлүм нанај, нај, нај.

1-чи дәстә: Дәстәмиздә бир гыз вар,
Узунбој, гарабирчәк.
Нанај, нанај, нај, нанај,
Күлүм нанај, нај, нај.

2-чи дәстә: Ағ алма, гызыл алма,
Јоллара дүзүл алма.

1-чи дәстә: Нанај, нанај, нај, нанај,
Күлүм нанај, нај, нај.

2-чи дәстә: Әсил ал чиркин олсун,
Бәдәсил көзәл алма.
Нанај, нанај, нај, нанај,
Күлүм нанај, нај, нај.

„Нанај-нанај“ (№ 7) рәгс маһнысы да һәр ики дәстәниң нәгәраты биркә охумасы илә гуртарыр.

„Верин бизим кәлини“ (№ 9) рәгс маһнысы да „Нанај-нанај“ (№ 7) гурулушдадыр вә бу тәрздә ифа олунур.

„Ај, ло-ло, ло-ло-ло“ (№ 3) рәгс маһнысынын гурулушу вә ифа тәрзи мүстәсналыг тәшкил едир. Бу рәгс маһныңы башгаларындан фәргләндирән ән әсас чәһәт будур ки, јухарыда адларыны чәкдијимиз рәгс маһныларынын һамысы бирһиссәлидир вә башланандан гуртарана кими

ејни темпдә ифа олунур. „Ај, ло-ло, ло-ло-ло“ (№ 3) исә икиһиссәлидир вә мүхтәлиф темпләрдә ифа олунур. 3/4 вәзнли олан бу маһнынын 1-чи һиссәси ағыр (Andante), 2-чи һиссәси чәлд, (Allegretto) темпдә, һәр ики дәстә арасында диалог (дејишмә) шәклиндә ифа олунур.

Маһнынын биринчи һиссәсиндә „ај ло-ло, ло-ло-ло, ја лајле“ мисрасы сабитдир. Бу мисраны башланғычда 1-чи дәстә, онун ардынча 2-чи дәстә ифа едир. Сонра 1-чи дәстә бајатынын 1-чи мисрасыны дејир, 2-чи дәстә исә „ај ло-ло, ло-ло-ло, ја лајле“ мисрасы илә чаваб верир. 1-чи дәстә биринчи бәндин сон мисрасыны ифа едиб „Ај ло-ло, ло-ло-ло, ја лајле“ нәгәратыны тәкрар етмәклә бәнди битирир.

2-чи бәндин ифа тәрзи биринчинин ејнидир. Анчаг бурада бајатыны 2-чи дәстә ифа едир, нәгәраты исә 1-чи дәстә тәкрар едир.

Маһнынын 2-чи һиссәси һәр ики дәстәнин: „ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан“ (№ 4) сөзләрини чәлд (Allegretto) темпиндә хорла охумасы илә башлајыр.

Һалај маһны вә рәгсләринә дахил олан „Јар үзү халлы чејран“ (№ 15), „Отурун гызлар“ (№ 8) рәгс маһныларында да гурулуш вә ифа тәрзи мараглыдыр. Буну да гејд етмәк лазымдыр ки, әкәр јухарыда көстәрдијимиз бүтүн маһныларын кириш һиссәси һәр ики дәстә тәрәфиндән ифа олунурса, „Јар үзү халлы чејран“ (№ 15) вә „Отурун гызлар“ (№ 8) маһныларында кириш дәстәләрин бири тәрәфиндән охунур.

Бунунла һалај силсиләсинә дахил олан рәгс маһныларынын сијаһиси битмир. „Јол ачын, кәлин кәлир“, „Ја ләлли, маралы көндәр“, „Бу тој кимин тојудур“, „Ағлама чејран баласы“, „Бачым, көјнәјин харадыр“, „Аман нәнә“, „Нар-нар“, „Ај гыз, нишанлын кәлир“, „Јери-јери“, „Топ гарабирчәк оғланын тојудур“, „Архалығы зәришиндир кәлинин“ кими рәгс маһнылары да һалај силсиләсинә дахилдир.

Һалај рәгс маһнылары һазырда Ләнкәран, Масаллы, Лерик, Астара вә Јардымлы рајонларынын кәндләриндә тојларда, бајрам шәнликләриндә ифа олунур.

Ләнкәран—Масаллы халг маһнылары һәмишә Азәрбајчан бәстәкарларынын диггәт мәркәзиндә олмушдур. Үзејир Һачыбәјов Ләнкәран зонасыны „Азәрбајчанын тәдгиг олунмамыш халг мусиги хәзинәси адландырмышдыр.[1] Бөјүк бәстәкары Ләнкәран—Масаллы халг маһныларынын вә рәгсләринин өзүнә мәхсус интонасија-аваз гурулушу, ритмик хүсусијјәтләри, ифа тәрзи марагландырмыш вә чәлб етмишдир. Мәһз буна көрә Үзејир Һачыбәјов „Аман нәнә“, „Ләлли“ халг маһныларыны, еләчә дә, „Ај ло-ло, ло-ло-ло“, „Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан“, „Јорду-јорду“ һалај рәгс маһныларыны илк дәфә нота јазараг дөрдсәсли професионал хор коллективи үчүн тәкрар бәстәләмишдир.

Бу маһнылар бу күнә кими өз бәдии хүсусијјәтини сахлајараг истәр професионал, истәрсә бәдии өзфәалијјәт хор коллективләринин

1. Үзејир Һачыбәјовун Ләнкәран зонасы һаггында бу фикрини мүәллифә бәстәкарынән јахын әмәкдашы, һазырда ССРИ мусиги фондунун Азәрбајчан бөлмәсинин мүдири Рамазан Хәлилов сөјләмишдир.

репертуарына әсаслы сурәтдә дахил олмуш вә онларын ифасында республиканын мүхтәлиф мусиги очагларында сәсләнмәкдәдир.

Мүәллиф һалаj рәгс маһныларыны илк дәфә 1959-чу илдә Масаллы раjонунун Маһмудавар кәнд советлиjинин „Фүзули“ адына колхозунда халг jарадычылығына бахыш заманы мүшаһидә етмишдир. 1959-чу илдә һәмин колхозда мүәллиф чәлтик вә чаj бечәрән колхозчу гызлардан ибарәт „һалаj“ маһны рәгс коллективи тәшкил етмиш вә 1963-чү илә гәдәр һәмин коллективин рәһбәри олмушдур.[1] Коллектив рәгс етмәjи бачаран, чохлу баjаты билән, jахшы сәси олан 12 нәфәр гыз-кәлиндән ибарәт иди.

1-чи дәстә:

1. Һашымова Үмбүлбану (һалаjбашы, дәф чалан, колхоз клубунун мүдири).
2. Ибадова Кинәвәз (колхозчу).
3. Ибадова Бачы (колхозчу).
4. Кәримова Шаһзеjнәб (колхозчу).
5. Кәримова Шаһы (колхозчу).
6. Чәбиjева Һүрү (колхозчу).

2-чи дәстә:

7. Әбилова Теһран (һалаjбашы, кәнд советинин мүһасиби).
8. Таһирова Ханымкүл (колхозчу).
9. Ибадова Рәхшәндә (колхозчу).
10. Сәфәрова Рәфигә (колхозчу).
11. Әлиjева Jавәр (колхозчу).
12. Мәммәдова Шәмсә (10-чу синиф тәләбәси).

1961-чи илдә коллектив кәнчләрин вә тәләбәләрин III республика фестивалында чыхыш етмиш; газандығы мүвәффәгиjjәтә көрә онун бүтүн иштиракчылары фестивалын лауреаты адыны алмыш, III дәрәчәли диплом вә бүрүнч медалларла тәлтиф олунмушдур. Коллективин рәһбәри исә фестивалын лауреаты адына, 1-чи дәрәчәли диплом вә гызыл медала лаjиг көрүлмүшдүр.

Мүәллиф дәфәләрлә Масаллы раjонунда олмуш, һалаj рәгс маһныларыны өjрәнмиш вә бунларын үзәриндә мүшаһидәләр апармышдыр.[2] Бу силсиләнин әсас нүмунәләри Һашымова Үмбүлбану вә Әбилова Теһранын ифасындан нота jазылмышдыр.

---

[1] Коллективин рәгс һиссәсинә Республика Халг Jарадычылығы Евинин рәгс үзрә штатдан кәнар методисти Таһирә Мөвсүмзадә рәһбәрлик етмишдир.

[2] 1960-чы илдә мүәллиф Масаллы раjонунун Иси кәндиндә тоj мәчлисиндә олмуш, һалаj кедән гызларын-кәлинләрин рәгсинә бахмыш, онларын ифасында һалаj рәгс маһныларыны лентә jазмышдыр. Лент jазылары һазырда Масаллы раjон мәдәниjjәт евиндә сахланыдыр.

Һәсиҏи басма, долан кәл № 1. Не топчи рогожу, обойди

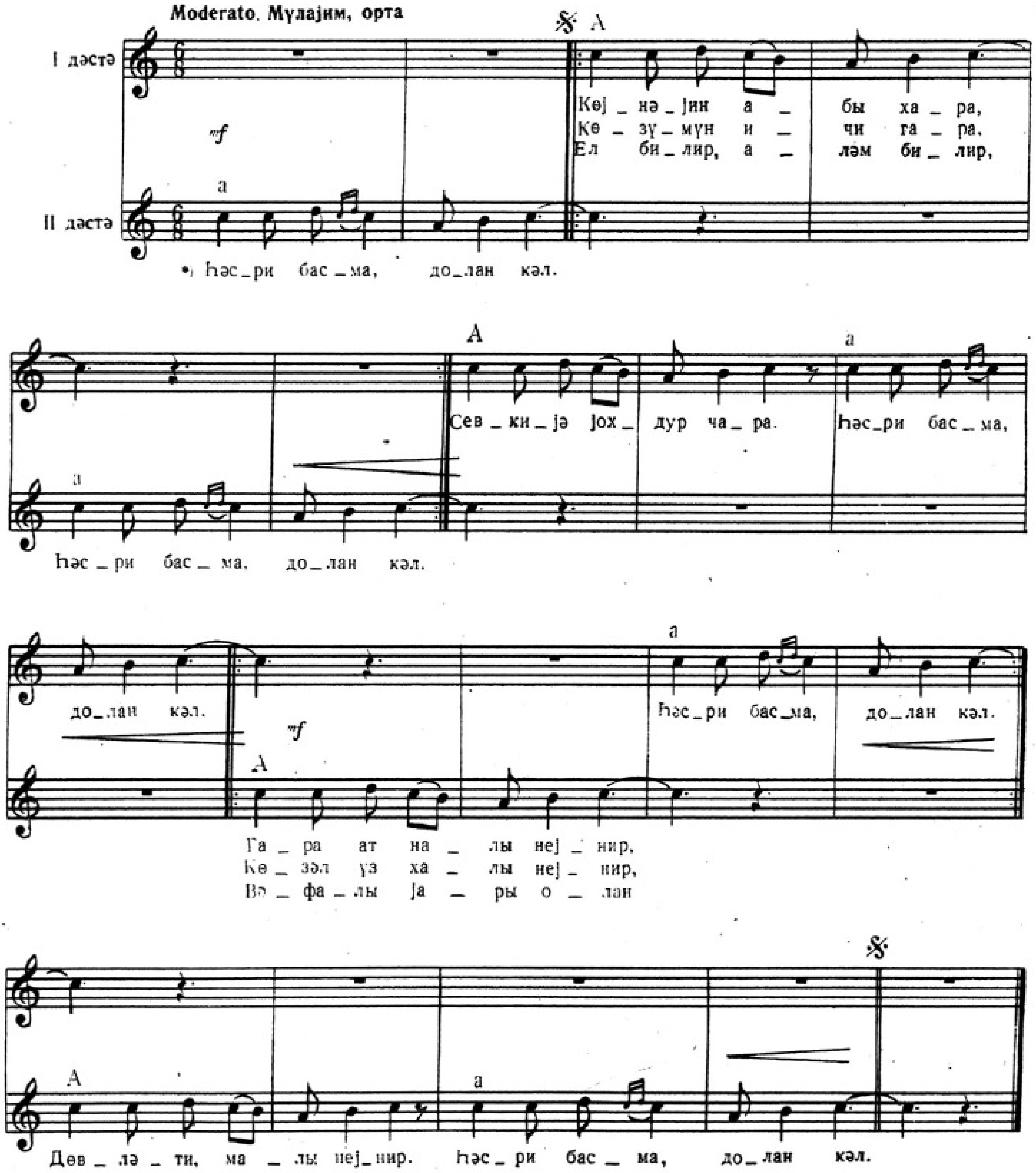

*) Маһнынын мелодијасындан асылы олараг „һәсири" сөзүнүн икинчи һечасында „и" һәрфи ихтисар едилмишдир.

Басма, басма тағлары № 2. Не топчи грядки

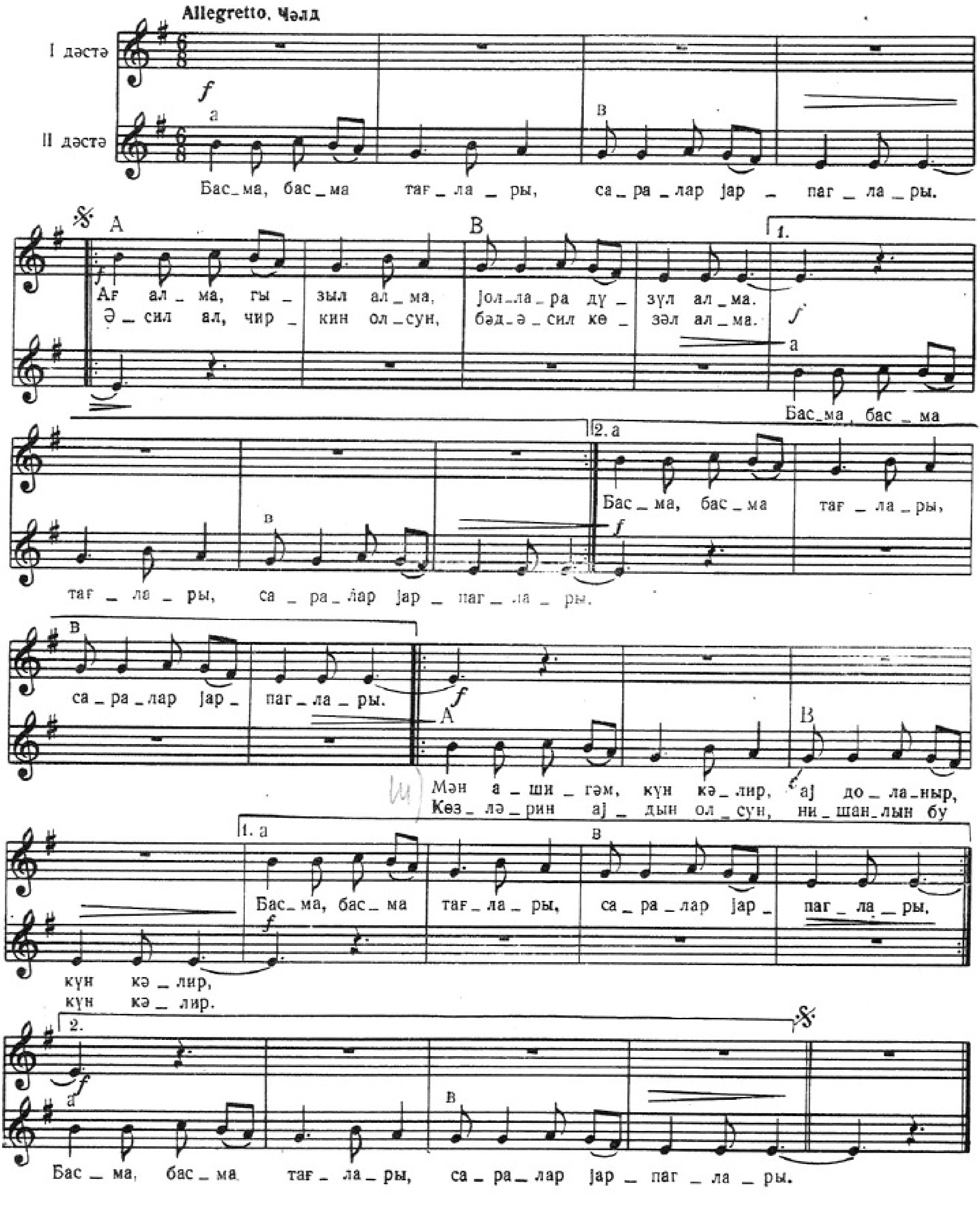

Аj, ло-ло, ло-ло-ло № 3. Ай, ло-ло, ло-ло-ло

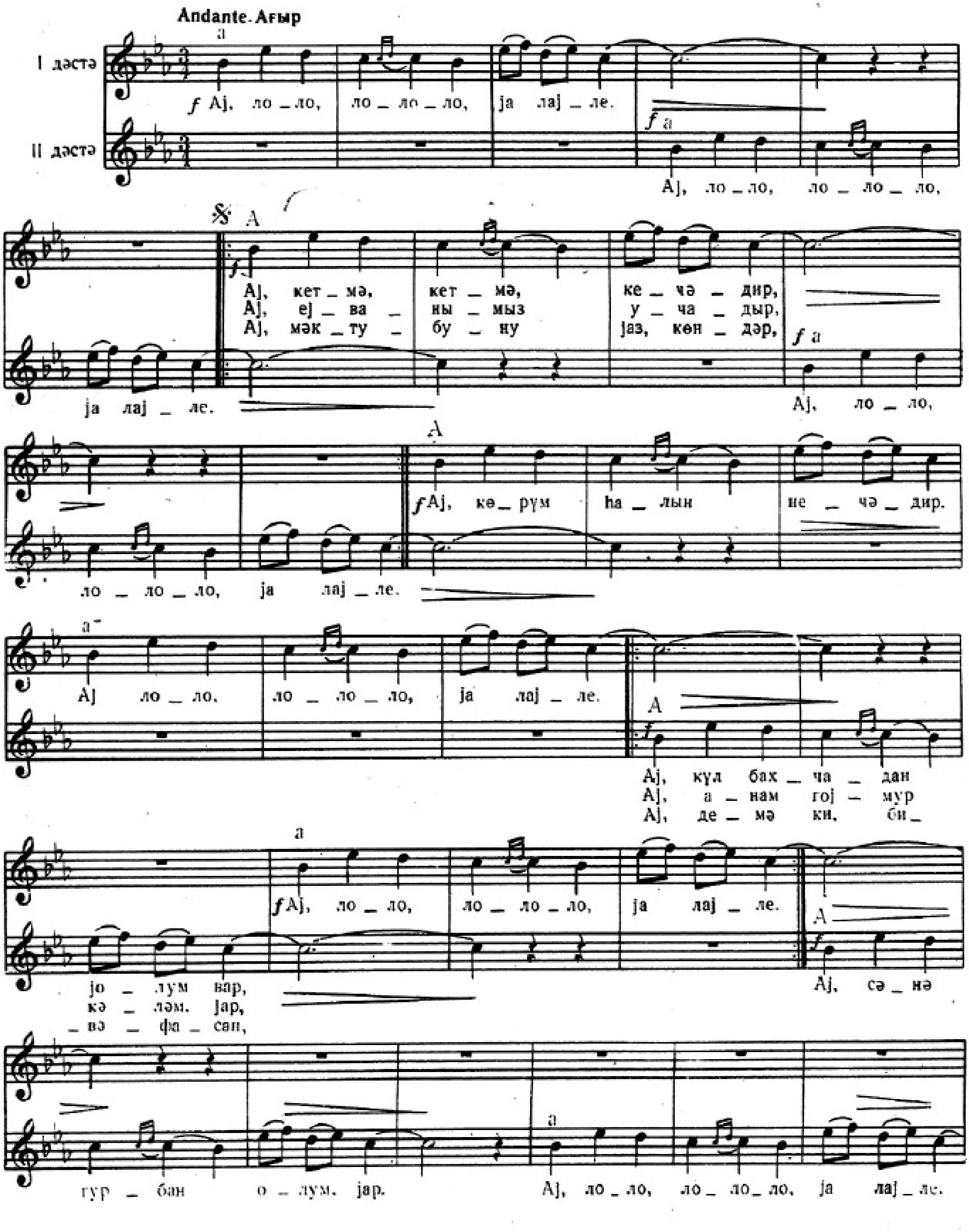

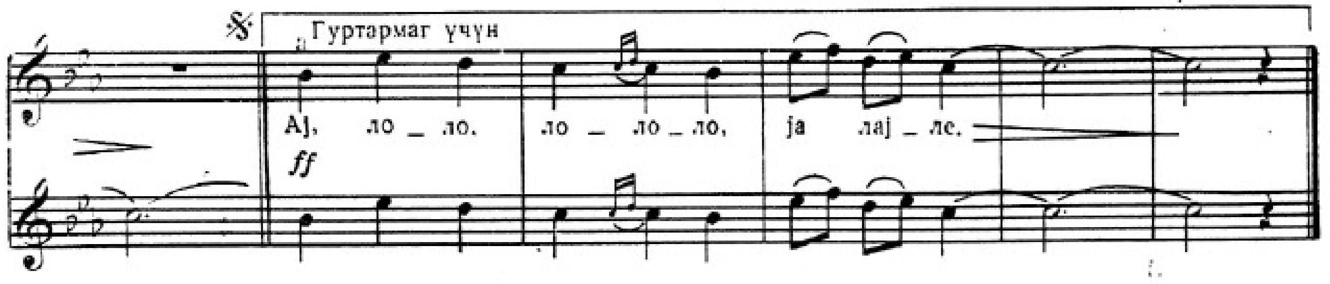

Ja, ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан   № 4.   Ай, ло-ло, у любимой пуговички коралловые

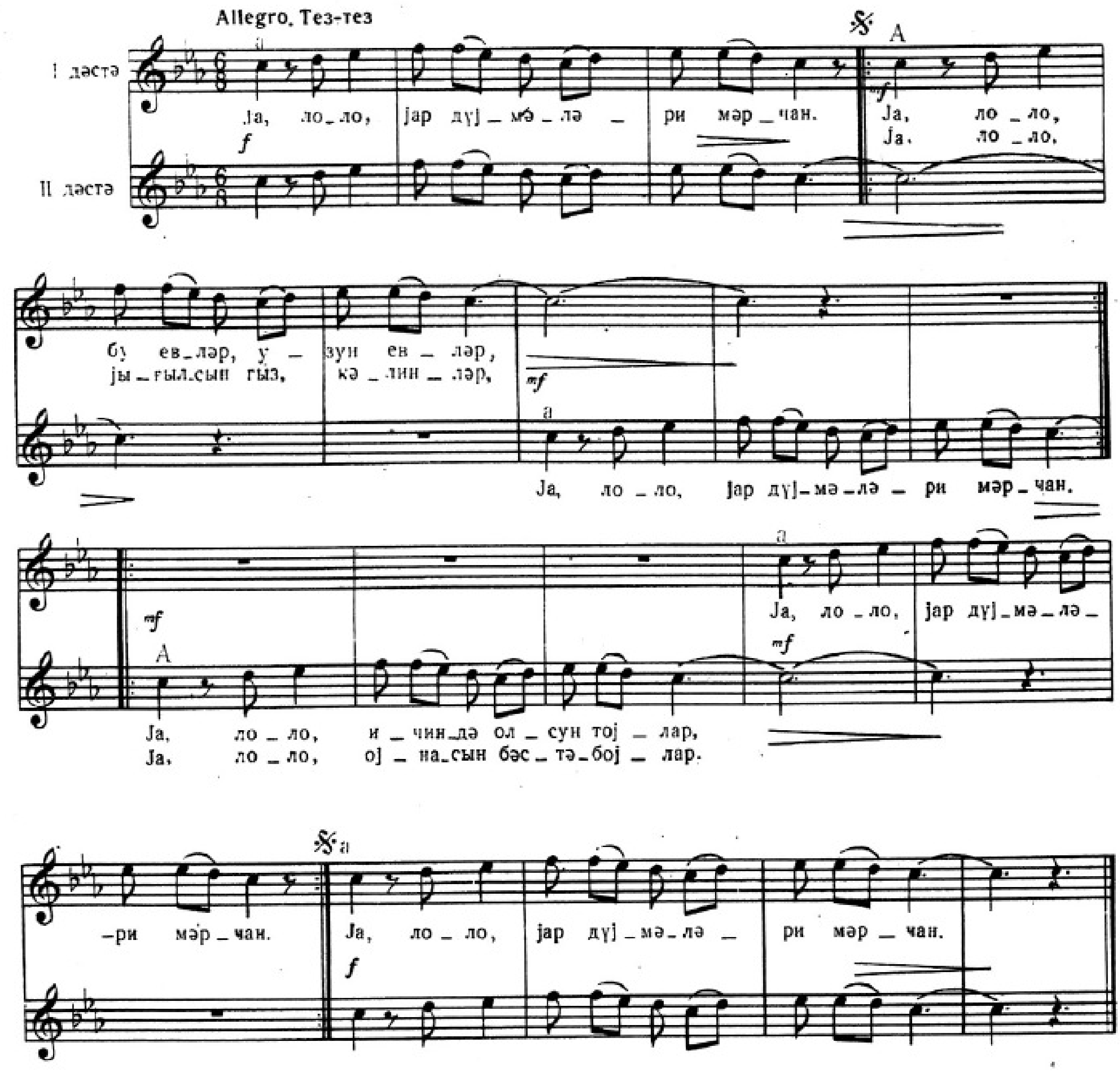

Јорду-јорду № 5. Кто кого одолеет

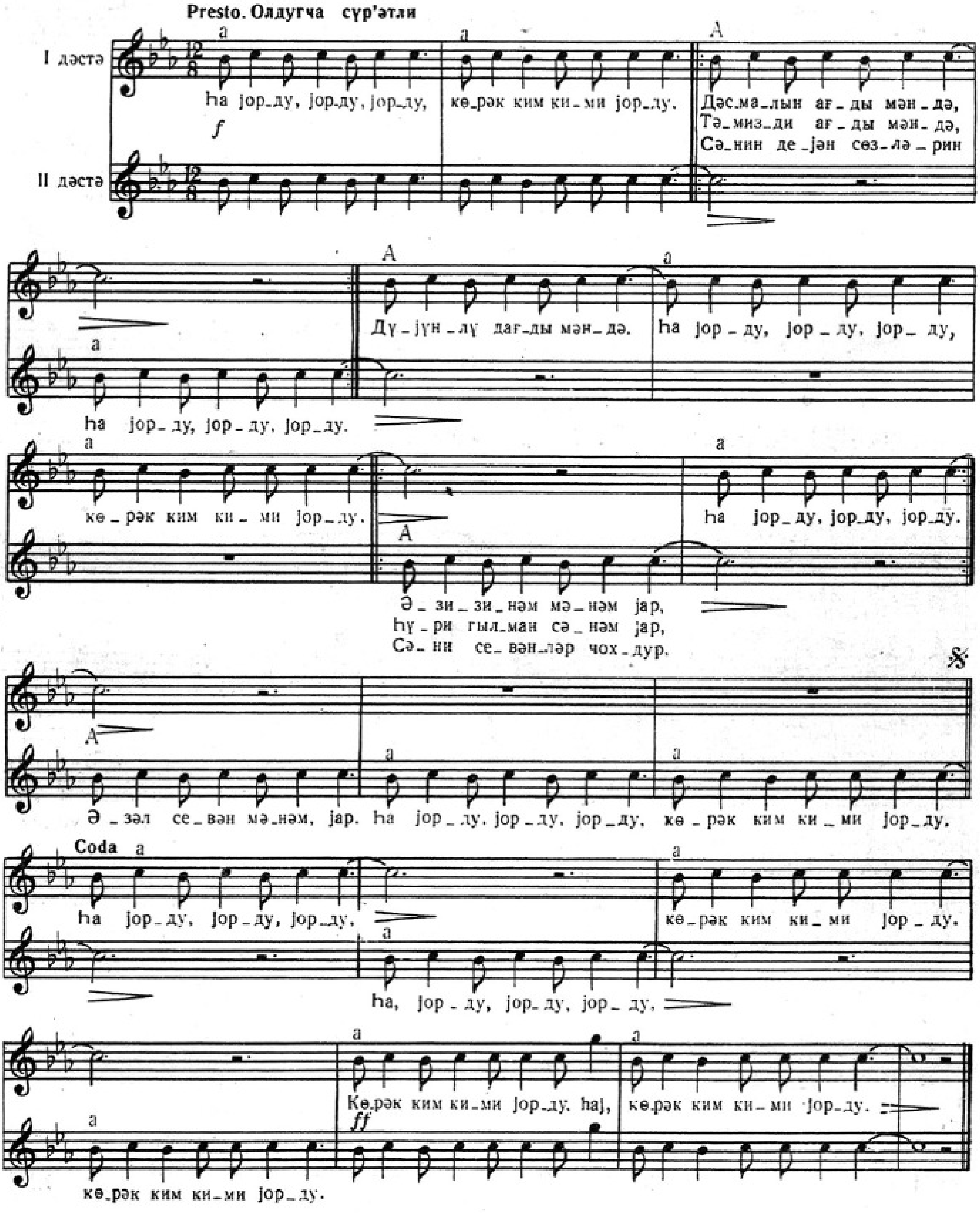

Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы № 6. Несу в подарок сладости, фисташки

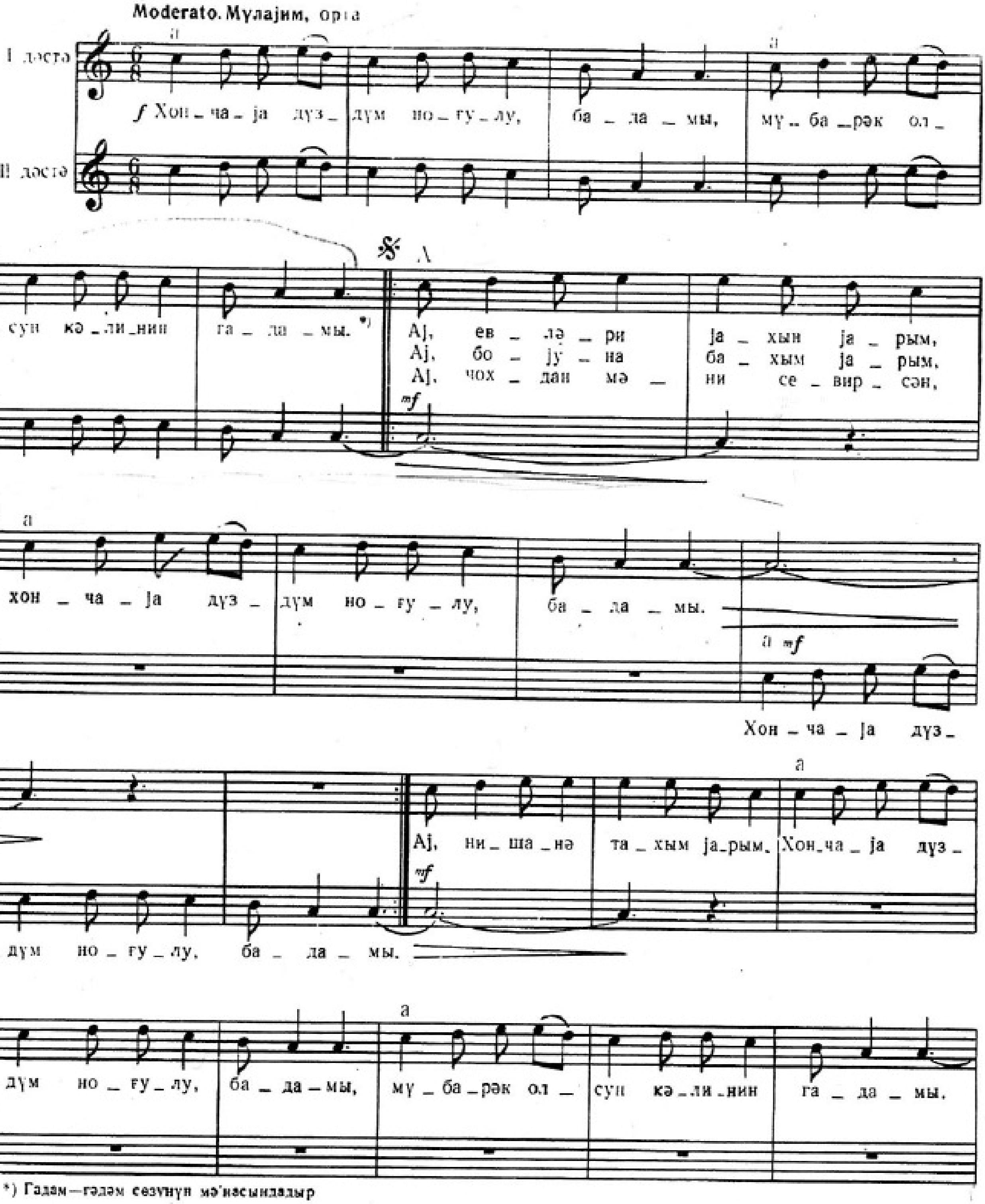

*) Гадəм—гəдəм сөзүнүн мə'насындадыр

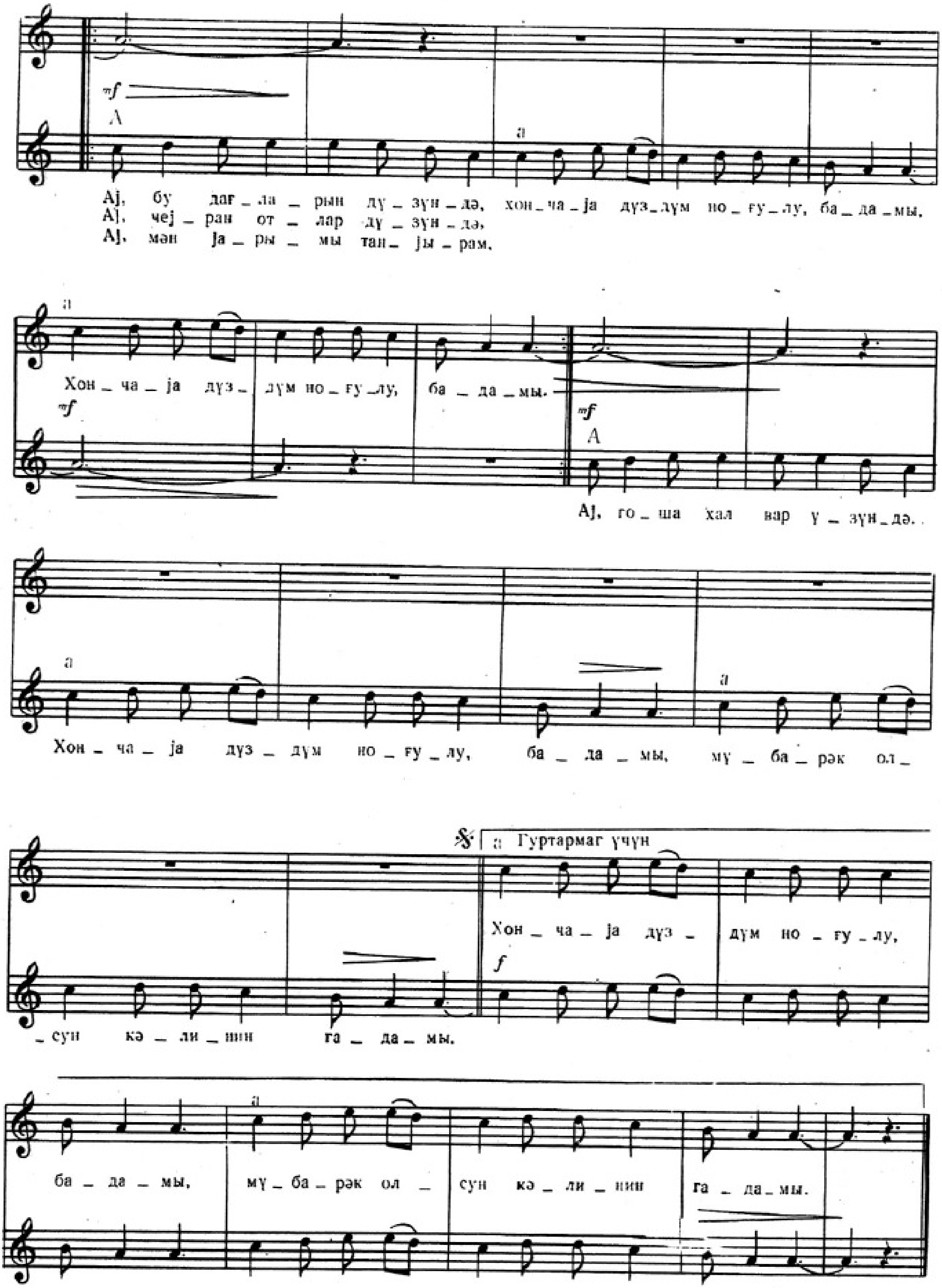
Аj, бу даға_ла_рын дү_зү_н_дә, хон_ча_ја дүз_дүм но_ғу_лу, ба_да_мы.
Аj, чеј_ран от_лар дү_зү_н_дә,
Аj, мән ја_ры_мы тан_јы_рам,
Хон_ча_ја дүз_дүм но_ғу_лу, ба_да_мы.
Аj, го_ша хал вар ү_зү_н_дә.
Хон_ча_ја дүз_дүм но_ғу_лу, ба_да_мы, мү_ба_рәк ол_
_сун кә_ли_нин га_да_мы.
Гуртармаг үчүн
Хон_ча_ја дүз_дүм но_ғу_лу,
ба_да_мы, мү_ба_рәк ол_сун кә_ли_нин га_да_мы.

Нанаj-нанаj № 7. Нанай-нанай

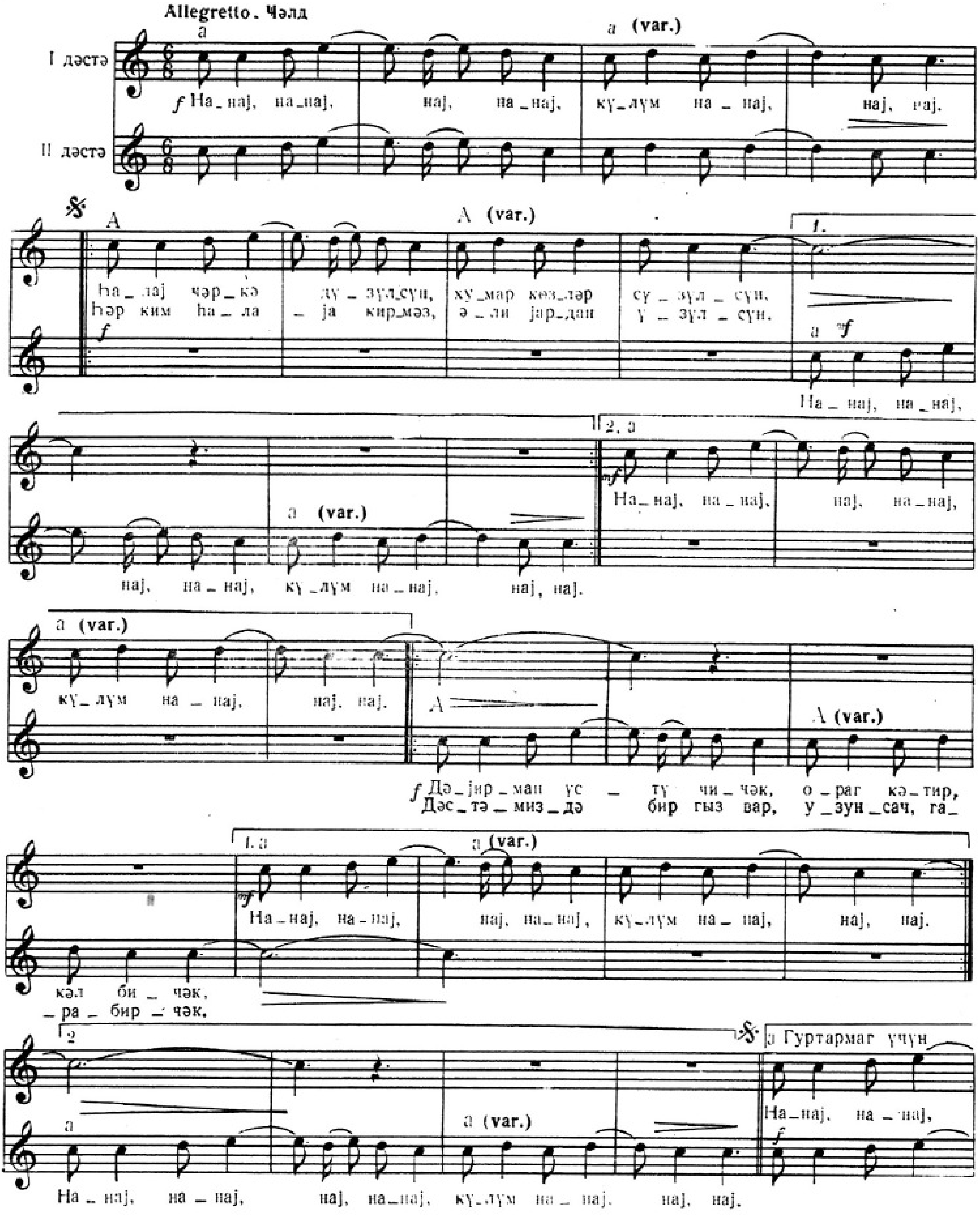

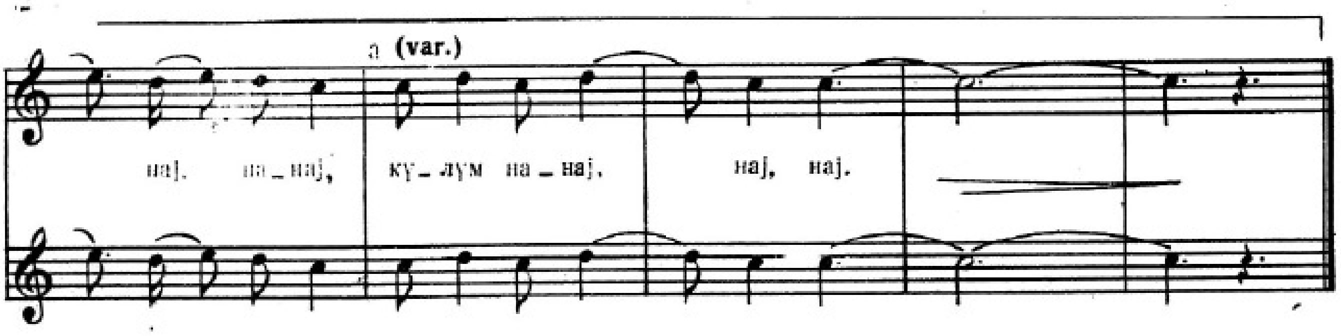

Отурун, гызлар № 8. Присядьте, девушки

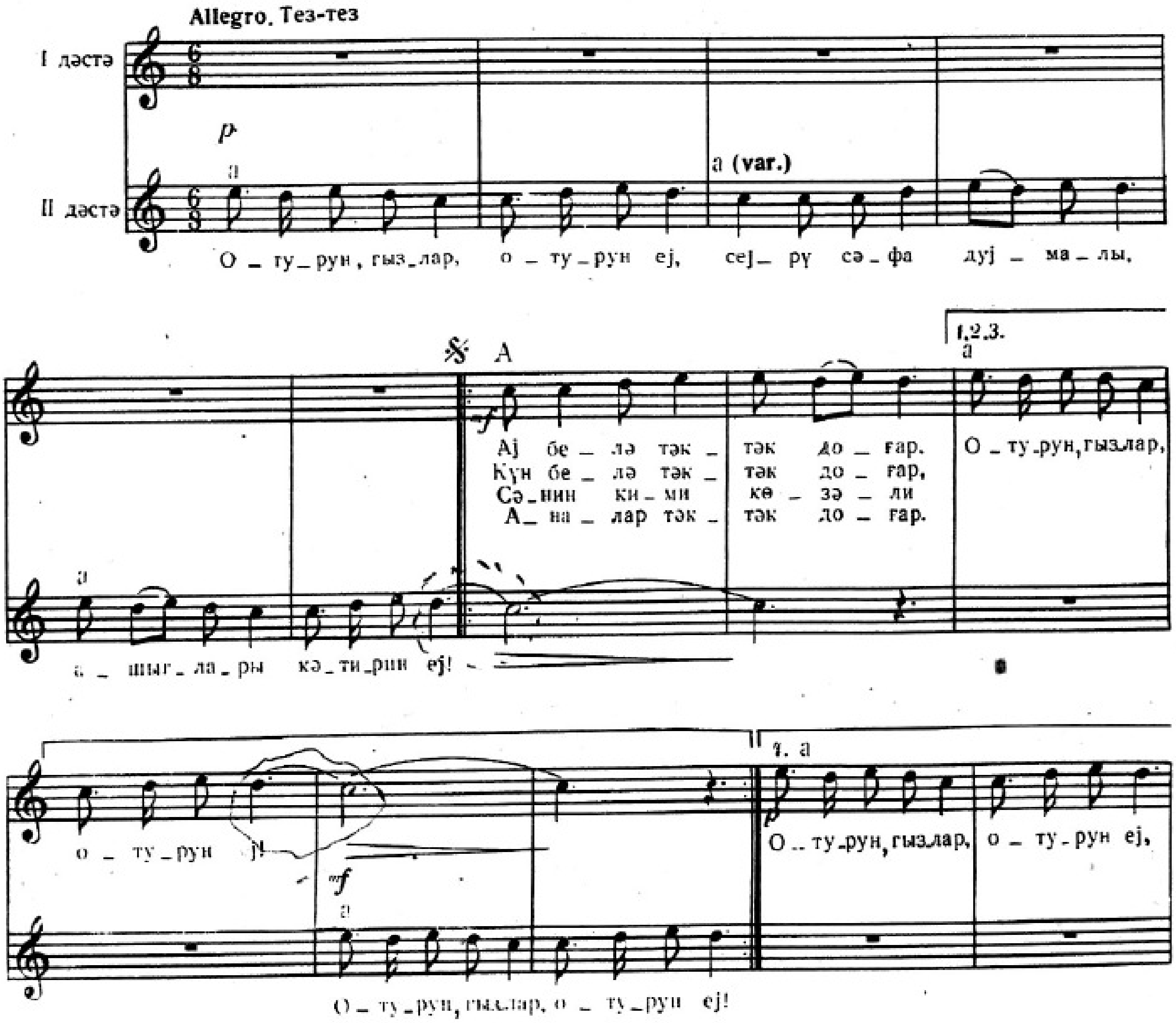

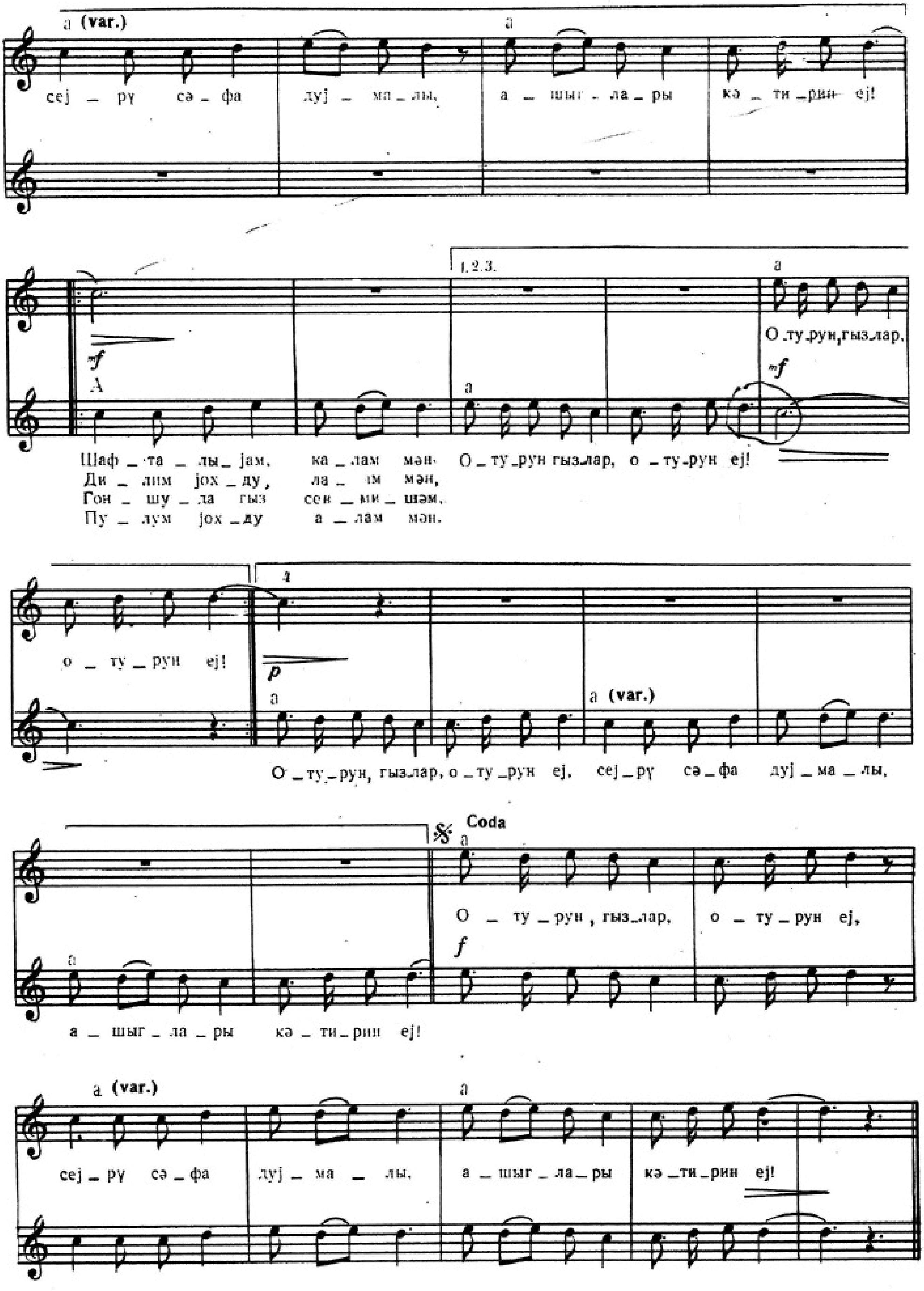
a (var.)
сеј – рү сә – фа луј – ма – лы, а – шыг – ла – ры кә – ти – рин еј!
mf
A
Шаф – та – лы – јам, ка – лам мән
Ди – лим јох – ду, ла – ым мән,
Гон – шу – да гыз сев – ми – шәм,
Пу – лум јох – ду а – лам мән.
1, 2, 3.
О – ту – рун гыз – лар, о – ту – рун еј!
О – ту – рун, гыз – лар,
о – ту – рун еј!
4
p
О – ту – рун, гыз – лар, о – ту – рун еј, сеј – рү сә – фа дуј – ма – лы,
а – шыг – ла – ры кә – ти – рин еј!
Coda
О – ту – рун, гыз – лар, о – ту – рун еј,
f
сеј – рү сә – фа луј – ма – лы, а – шыг – ла – ры кә – ти – рин еј!

Верин бизим кәлини № 9. Отдайте нашу невесту

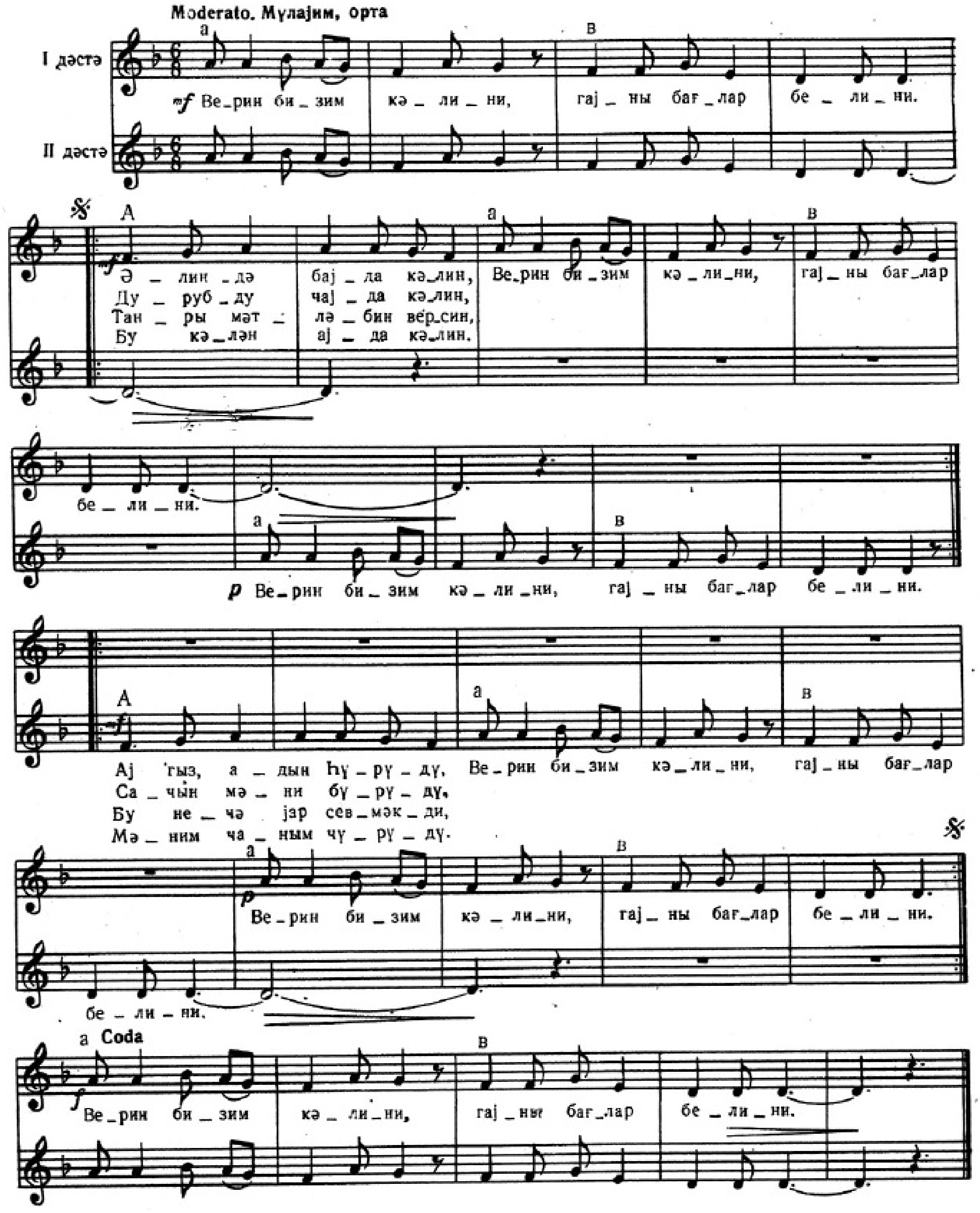

А, бивəфа дағлар № 10. О, коварные горы

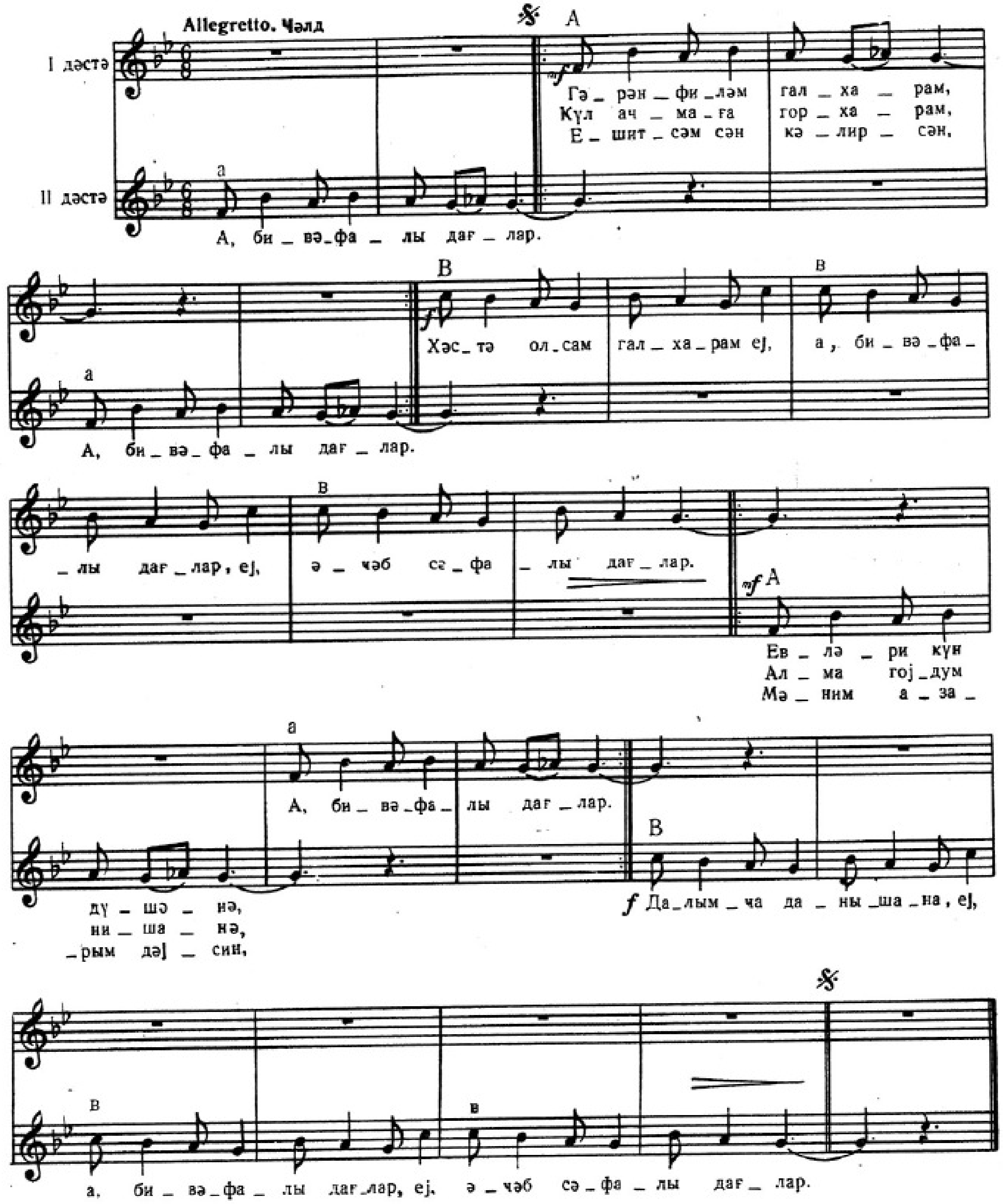

Дәст еjләр, күл еjләр № 11. Соберем цветы в букет

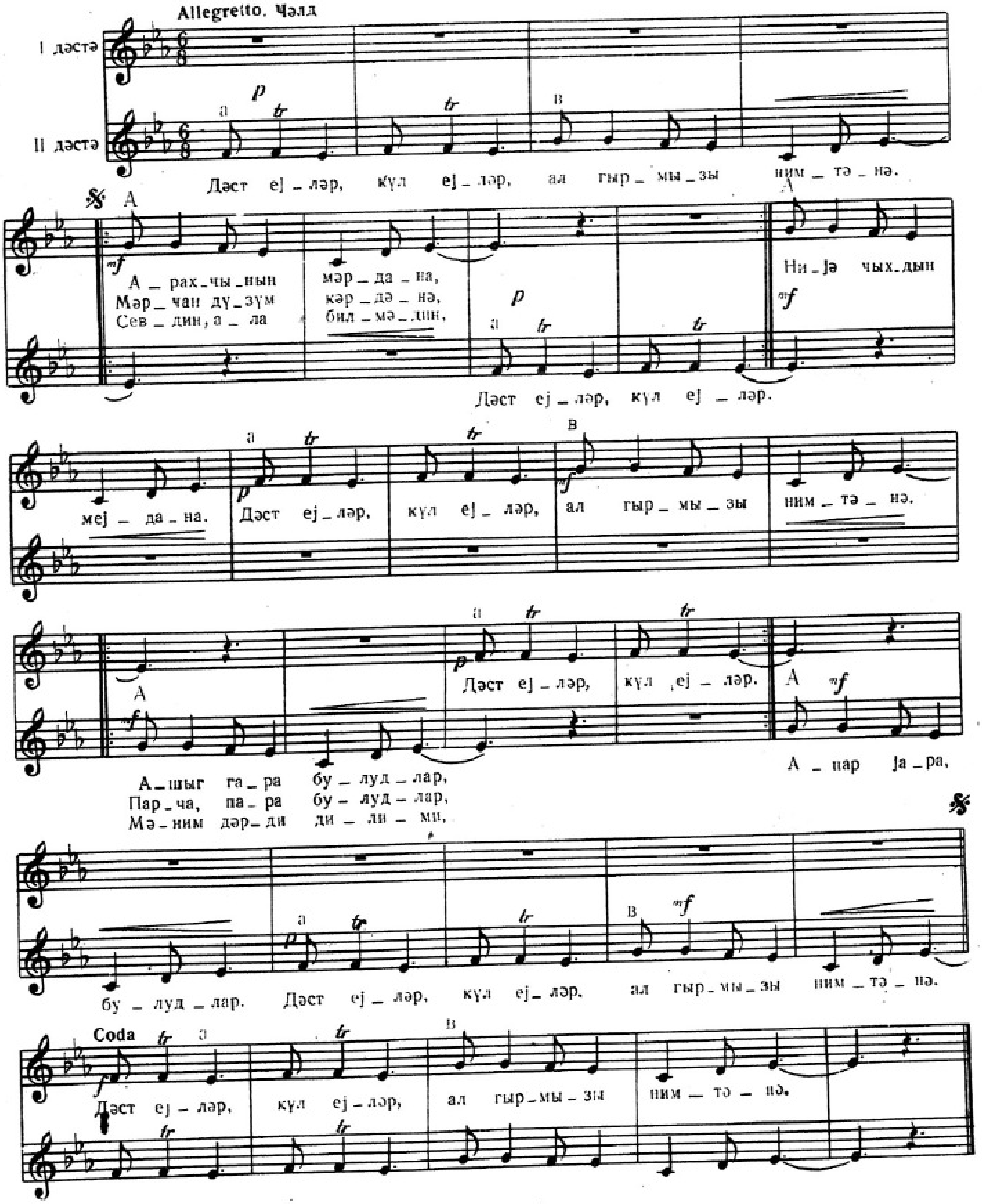

Дад гаракөз әлиндән № 12. Уберегите меня от черных глаз

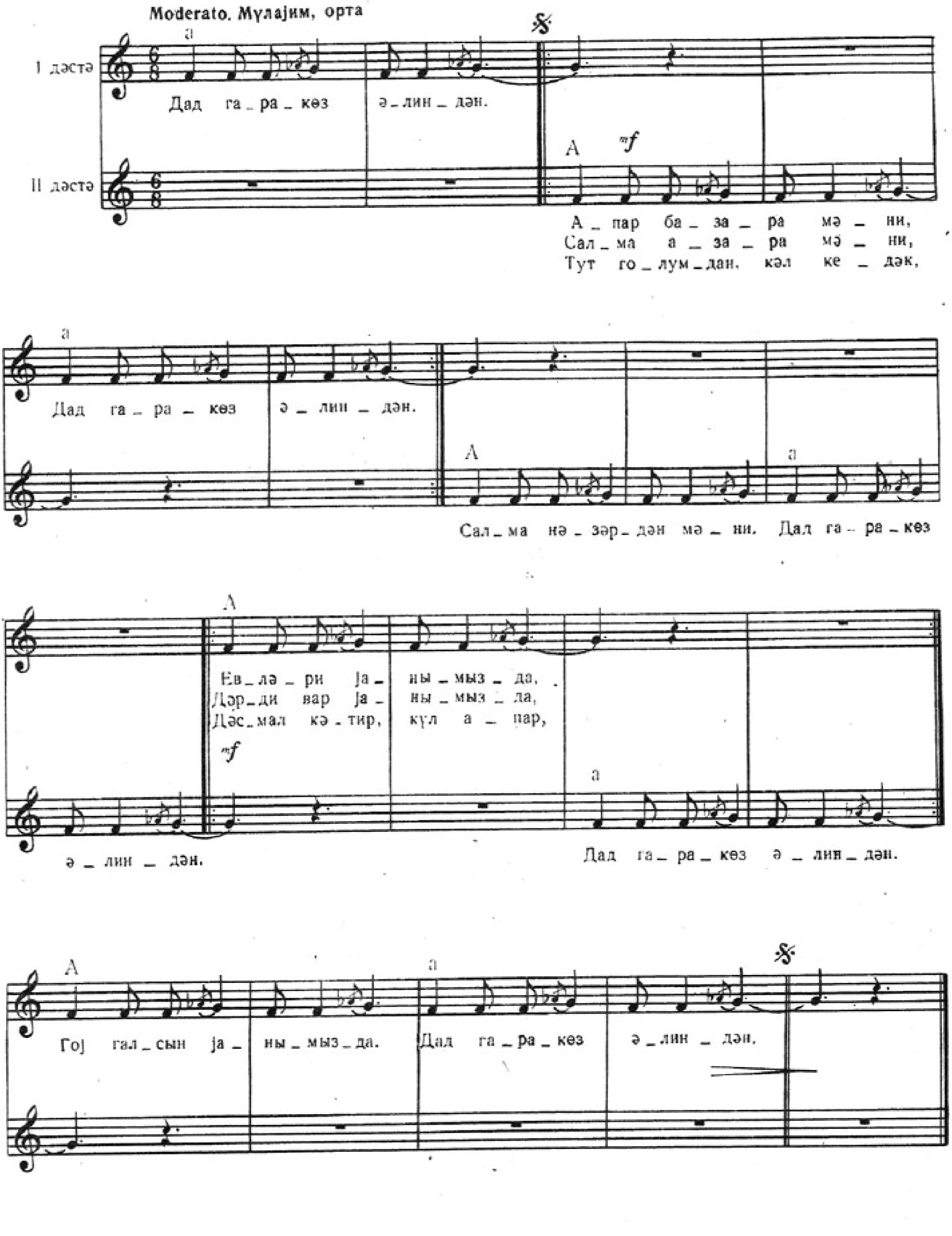

Валлаһ, көзәл сиздәди № 13. Клянусь, красавица у вас

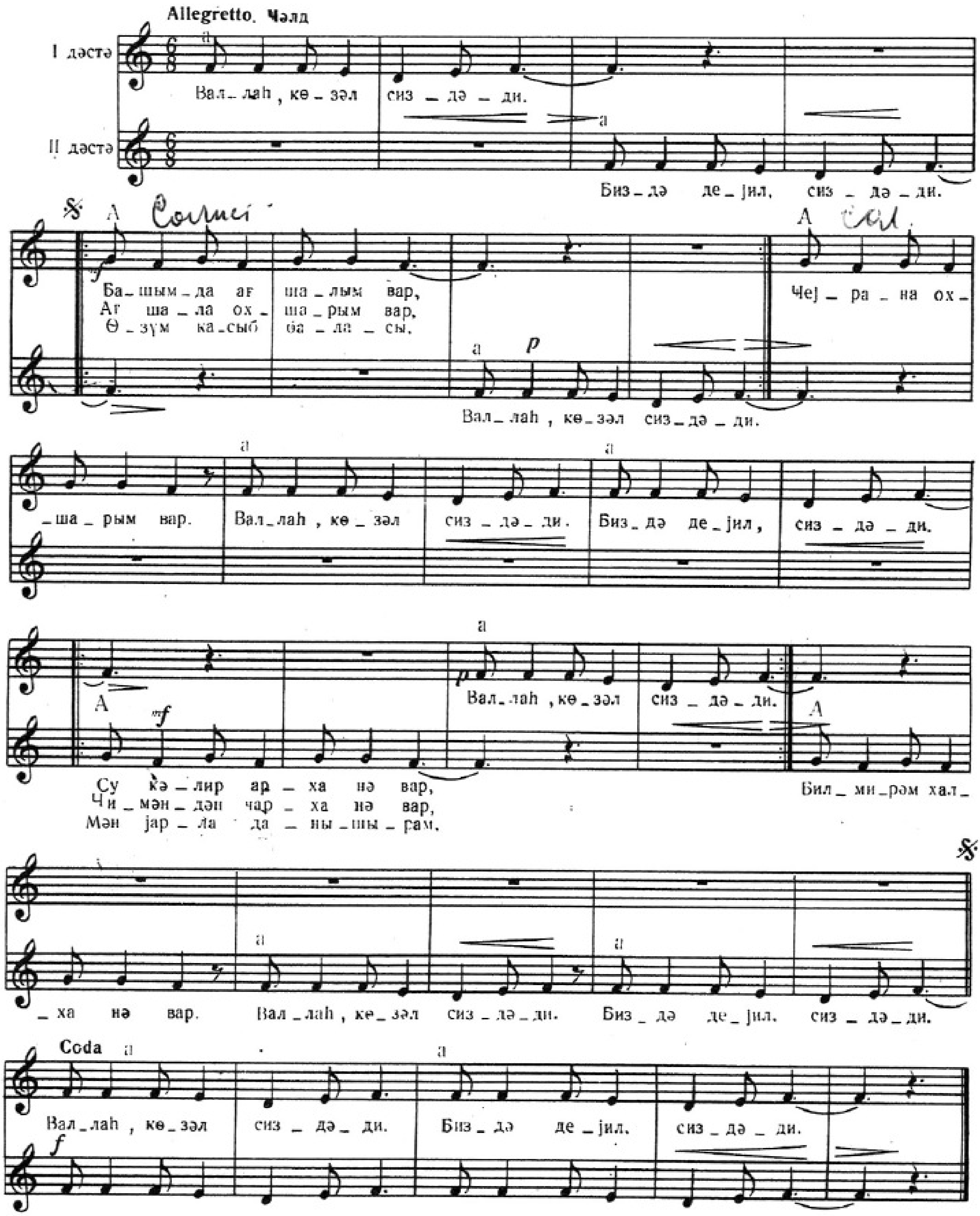

R

Мәләк № 14. Мэлэк

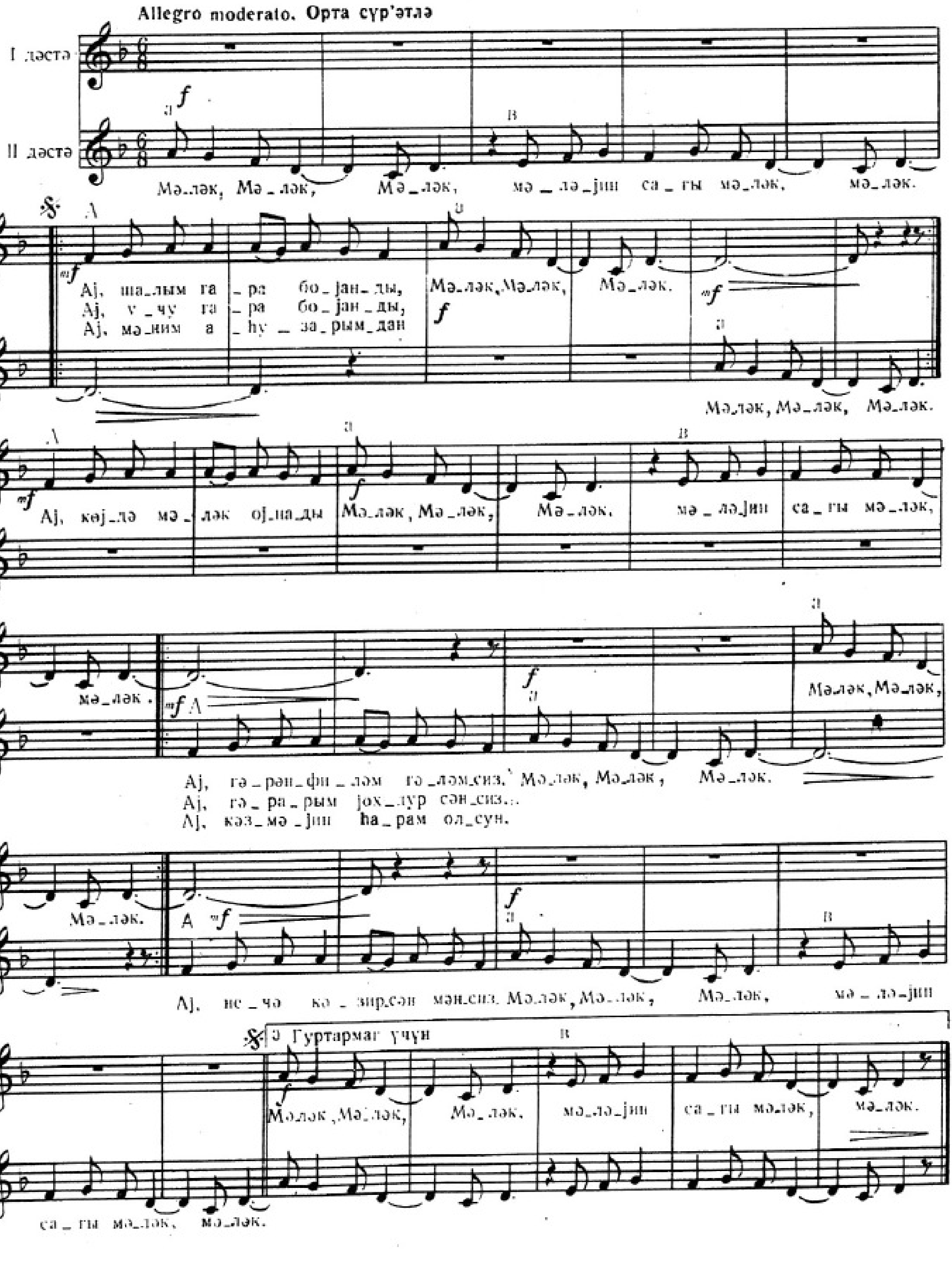

Јар үзү халлы чејран № 15. Возлюбленная красива как серна

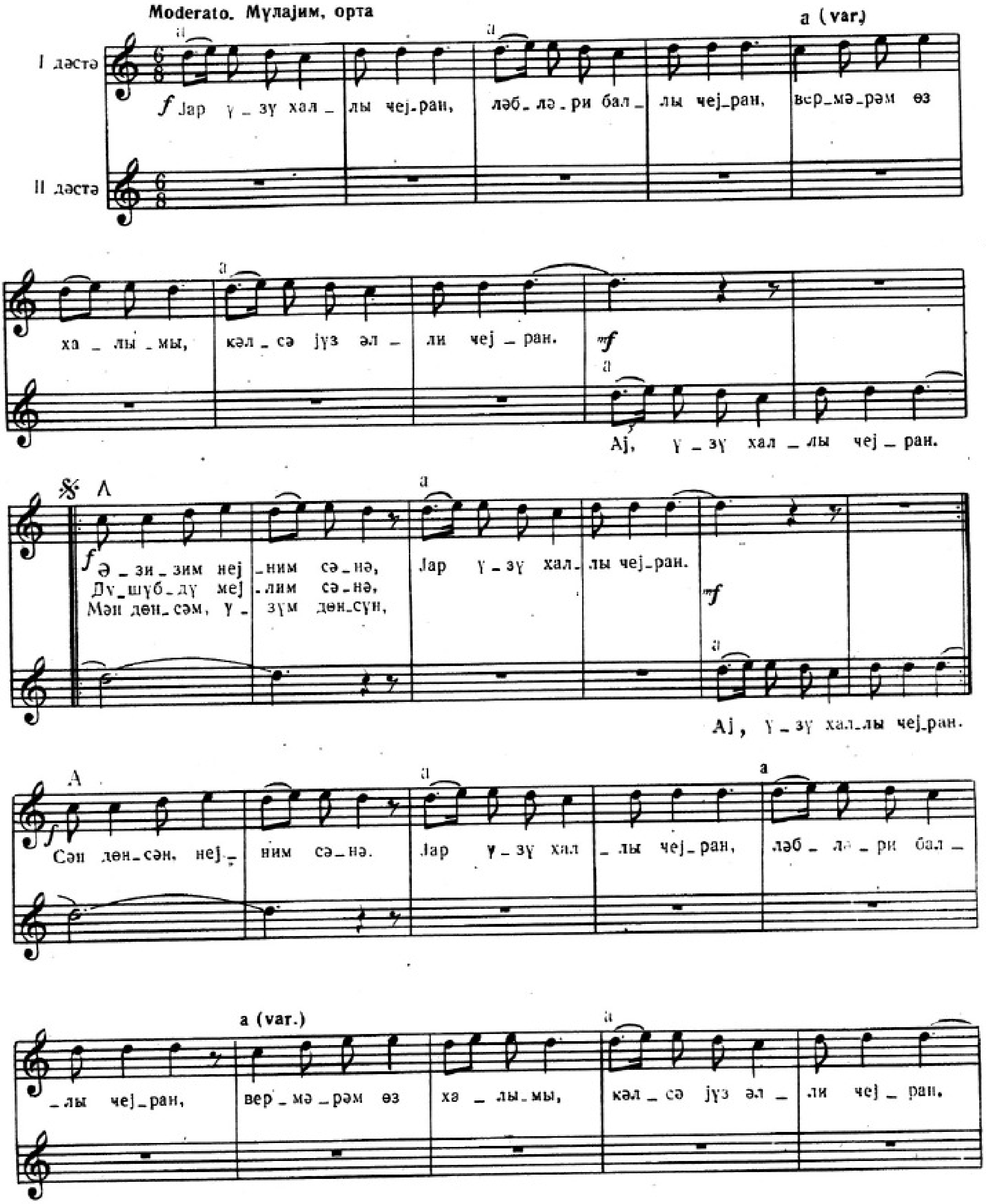

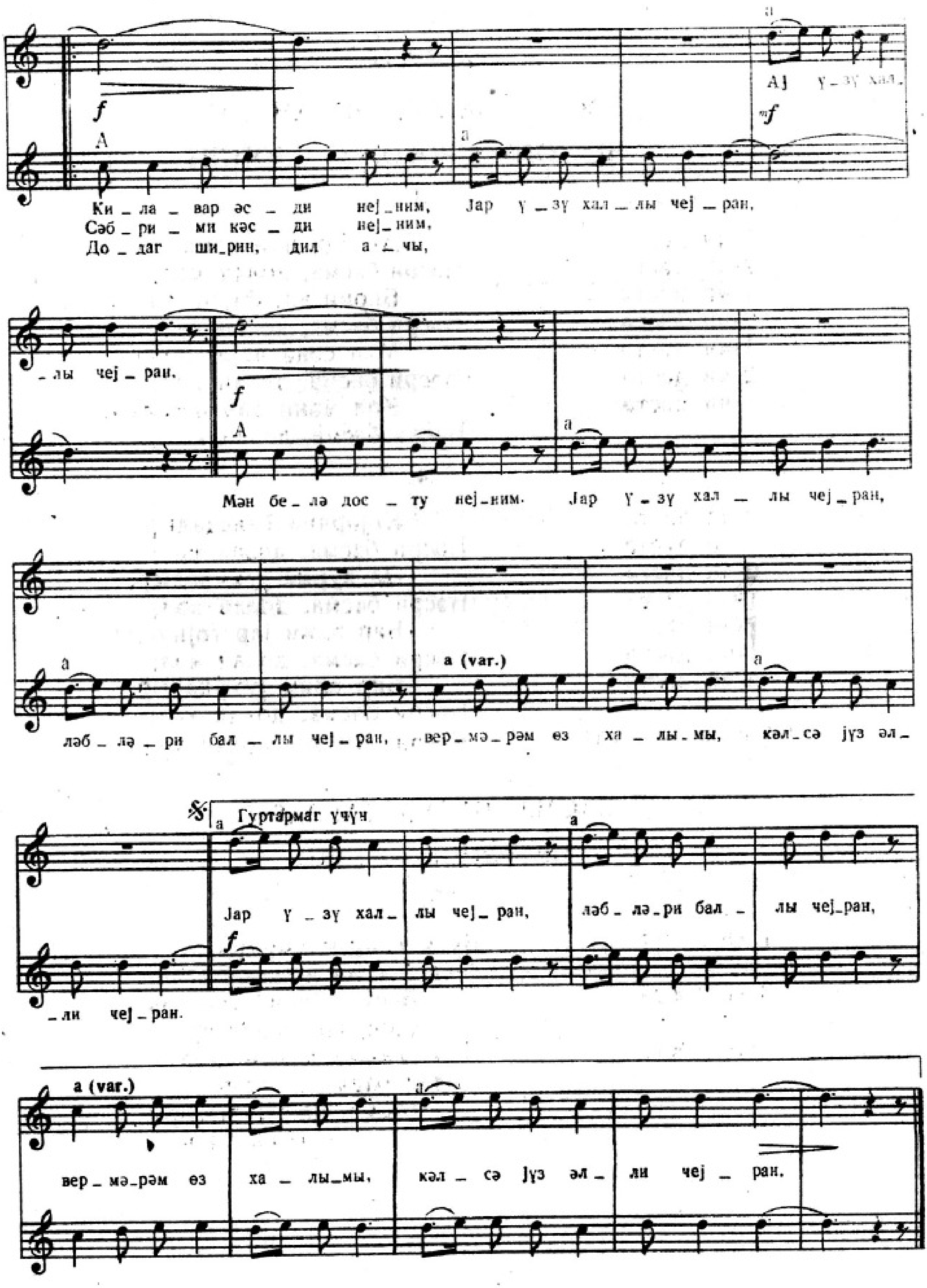
Аj ү – зү хал.
Ки – ла – вар әс – ди неj – ним, Јар ү – зү хал – лы чеj – ран,
Сәб – ри – ми кәс – ди неj – ним,
До – даг ши – рин, дил а – чы,
– лы чеj – ран.
Мән бе – лә дос – ту неj – ним. Јар ү – зү хал – лы чеj – ран,
ләб – лә – ри бал – лы чеj – ран, вер – мә – рәм өз ха – лы – мы, кәл – сә јүз әл –
– ли чеj – ран.
Гуртармаг үчүн
Јар ү – зү хал – лы чеj – ран, ләб – лә – ри бал – лы чеj – ран,
a (var.)
вер – мә – рәм өз ха – лы – мы, кәл – сә јүз әл – ли чеj – ран.

ӘЛАВӘ

ҺӘСИРИ БАСМА, ДОЛАН КӘЛ
НЕ ТОПЧИ РОГОЖУ, ОБОЙДИ

3.

1-чи дәстә	Ағачда ики алма,
2-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
1-чи дәстә	Бирин ал, бирин алма,
2-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
1-чи дәстә	Мән сәнә нејләмишәм,
2-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
1-чи дәстә	Кәл мәни дәрдә салма.
	Һәсри басма, долан кәл!

4.

2-чи дәстә	Көјәрчин һавададыр,
1-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
2-чи дәстә	Әл вурма јухудадыр;
1-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
2-чи дәстә	Бир әлим јар гојнунда,
1-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл;
2-чи дәстә	Бир әлим јухудадыр.
	Һәсри басма, долан кәл!
1-чи вә 2-чи дәстә	Һәсри басма, долан кәл!

БАСМА, БАСМА ТАҒЛАРЫ
ЧЕ ТОПЧИ ГРЯДКИ

3.

1-чи дәстә	Бу күн ајын үчүдүр, Јенә бостан ичидир.
2-чи дәстә	Басма, басма тағлары, Саралар јарпаглары;
1-чи дәстә	Додагларын хам шәкәр, Дилин бадам ичидир. Басма, басма тағлары, Саралар јарпаглары.

4.

2-чи дәстә — Суjу арха jөнәлтдик,
Баға, бостана кетдик.

1-чи дәстә — Басма, басма тағлары,
Саралар jарпаглары;

2-чи дәстә — Евин вар олсун, гардаш,
Ахыр хош күнә jетдик.
Басма, басма тағлары,
Саралар jарпаглары.

АJ ЛО-ЛО, ЛО-ЛО-ЛО

АЙ ЛО-ЛО, ЛО-ЛО-ЛО

3.

1-чи дәстә — Мәктуб jаздым jолладым,
2-чи дәстә — Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

1-чи дәстә — Суjа салдым jолладым.
2-чи дәстә — Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

1-чи дәстә — Аj, өзүм кәлә билмәдим,
Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

1-чи дәстә — Аj, салам-дуа jолладым.
Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле.

4.

2-чи дәстә — Аj, мәктуб jаздым гарасыз,
1-чи дәстә — Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

2-чи дәстә — Аj, дәрдә дүшдүм чарәсиз,
Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

2-чи дәстә — Аj, гушлар мәним дилимдән
1-чи дәстә — Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле;

2-чи дәстә — Аj, jарыма jалварасыз.
Аj, ло-ло, ло-ло-ло,
jа лаj-ле.

1-чи вә 2-чи дәстә — Аj, ло-ло, ло-ло-ло, jа лаj-ле.

ЈА ЛО-ЛО, ЈАР ДҮЈМӘЛӘРИ МӘРЧАН *)

АЙ ЛО-ЛО, У ЛЮБИМОЙ ПУГОВИЧКИ КОРАЛЛОВЫЕ

2.

2-чи дәстә	Ја ло-ло, бу мешә колланыбды,
1-чи дәстә	Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан;
2-чи дәстә	Ја ло-ло, мејвәси болланыбды,
1-чи дәстә	Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан;
2-чи дәстә	Ја ло-ло, гурбан олум гардаша,
1-чи дәстә	Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан;
2-чи дәстә	Ја ло-ло, тәк бәнди салланыбды.
	Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан.
1-чи вә 2-чи дәстә	Ја ло-ло, јар дүјмәләри мәрчан...

ЈОРДУ-ЈОРДУ

КТО КОГО ОДОЛЕЕТ

3.

1-чи дәстә	О тај, бу тај бир олсун,
2-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
1-чи дәстә	Арамызда Күр олсун,
2-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
1-чи дәстә	О тајын гыз-кәлини,
2-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
1-чи дәстә	Бу таја јолдаш олсун!
	Һа јорду, јорду, јорду,
	Көрәк ким кими јорду?

*) „Ај ло-ло, ло-ло-ло" маһнысынын „тез-тез" (Allegro) һиссәсидир.

4.

2-чи дәстә	Голларымыз күчләниб,
1-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
2-чи дәстә	Сөзләримиз бирләшиб,
1-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
2-чи дәстә	Јаша белә Маһмудвар[1],
1-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду;
2-чи дәстә	Үч кәнд илә бирләшиб[2]!
	Һа јорду, јорду, јорду;
	Көрәк ким кими јорду?

1-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду,
2-чи дәстә	Һа јорду, јорду, јорду,
1-чи дәстә	Көрәк ким кими јорду,
2-чи дәстә	Көрәк ким кими јорду, һај,
1-чи вә 2-чи дәстә	Көрәк ким кими јорду?

ХОНЧАЈА ДҮЗДҮМ НОҒУЛУ, БАДАМЫ
НЕСУ В ПОДАРОК СЛАДОСТИ, ФИСТАШКИ

3.

1-чи дәстә	Ај, гардаш кәлир енишә,
	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
2-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
1-чи дәстә	Ај, јолу дөнүб күлүшә,
	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
2-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
1-чи дәстә	Ај, гардаша гыз тапмышыг,
	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
2-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
1-чи дәстә	Ај, үздә халы бәнөвшә.
	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
	Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.

---

1. Масаллы рајонунун Маһмудвар кәндинә ишарәдир.
2. Бә'зән „Үч колхозла бирләшиб" охунур.

4.

2-чи дәстә	Аj, кәмәр бағла белинә, Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы.
1-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
2-чи дәстә	Аj, шәраб верим әлинә, Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
1-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
2-чи дәстә	Аj, сән кәлиним оланда, Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы,
1-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы;
2-чи дәстә	Аj, хына гојум телинә. Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы, Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.
1-чи вә 2-чи дәстә	Хончаја дүздүм ноғулу, бадамы, Мүбарәк олсун кәлинин гәдәми.

ОТУРУН, ГЫЗЛАР
ПРИСЯДЬТЕ, ДЕВУШКИ

3.

1-чи дәстә	Пәнчәрәмиз ишыгды.
2-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еj, Отурун гызлар, отурун, еj;
1-чи дәстә	Јар әлиндә гашыгды,
2-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еj, Отурун гызлар, отурун, еj;
1-чи дәстә	Анасы мәни севмир,
2-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еj, Отурун гызлар, отурун, еj;
1-чи дәстә	Оғлу мәнә ашигди. Отурун гызлар, отурун, еj, Сејрү сәфа дујмалы, Ашыглары кәтирин, еj! *)

*) Масаллы рајонунун Ишгадәрә кәндиндәки Шаумјан колхозунун „һалај" дәстәси бу маһнынын киришини белә охујур:

Отурун гызлар, отурун, еj,
Евдән хәбәр кәтирин, еj,
Ашыглара јетирин, еj!

4.

2-чи дәстә	Пәнчәрәдән күн дүшдү,
1-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еј, Отурун гызлар, отурун, еј;
2-чи дәстә	Күн дүшдү, бағрым учду,
1-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еј, Отурун гызлар, отурун, еј;
2-чи дәстә	Узунбој, көјчәк оғлан,
1-чи дәстә	Отурун гызлар,. отурун, еј, Отурун гызлар, отурун, еј;
2-чи дәстә	Јенә јадыма дүшдү. Отурун гызлар, отурун, еј, Сејрү сәфа дујмалы, Ашыглары кәтирин, еј!
1-чи вә 2-чи дәстә	Отурун гызлар, отурун, еј! Сејрү сәфа дујмалы, Ашыглары кәтирин, еј!

НАНАЈ-НАНАЈ
НАНАЙ-НАНАЙ

3.

2-чи дәстә	Гызыл күлсән, бутасан, Досту әзиз тутасан.
1-чи дәстә	Нанај-нанај, нај,нанај, Күлүм нанај, нај,нај;
2-чи дәстә	Мән о күлдән дејиләм, Ијләјәсән атасан. Нанај-нанај, нај,нанај, Күлүм нанај, нај,нај.

4.

1-чи дәстә	Евләри күн батана, Лә’нәт јары атана.
2-чи дәстә	Нанај-нанај, нај,нанај, Күлүм нанај, нај,нај;
1-чи дәстә	Сөһбәтә кәл сазыннан, Бу кечә ај батана. Нанај-нанај, нај,нанај, Күлүм нанај, нај,нај.
1-чи вә 2-чи дәстә	Нанај-нанај, нај,нанај, Күлүм нанај, нај,нај.

ВЕРИН БИЗИМ КӘЛИНИ
ОТДАЙТЕ НАШУ НЕВЕСТУ

3.

1-чи дәстә — Бағчада күл үзәјдим,
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

2-чи дәстә — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини;

1-чи дәстә — Телләримә дүзәјдим,
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

2-чи дәстә — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини;

1-чи дәстә — Гардашымын тојунда
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

2-чи дәстә — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини;

1-чи дәстә — Бир дојунча сүзәјдим.
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

2-чи дәстә — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

4.

2-чи дәстә — Кәтирдиләр кәлини,
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

1-чи дәстә — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини;

2-чи дәстә — Бағладылар белини,
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини!

1-чи дәстә. — Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини;

2-чи дәстә — Јетишди вүсал күнү,
Верин бизим кәлини,
Гајны бағлар белини,

1-чи дәстә — Верин бизим кәлини;
Гајны бағлар белини!

2-чи дәстә — Алдым әлә әлини.

Верин бизим кәлини,
Гаіны бағлар белини!

1-чи дәстә
Верин бизим кәлини,
Гаіны бағлар белини!

1-чи вә 2-чи дәстә
Верин бизим кәлини,
Гаіны бағлар белини!

А, БИВӘФА ДАҒЛАР *)

О, КОВАРНЫЕ ГОРЫ

3.

1-чи дәстә — Аі ишығы диварда,
2-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
1-чи дәстә — Дәсмалым галды іарда,
2-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
1-чи дәстә — Инди маралым кәләр,
2-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
1-чи дәстә — Деіәр чеіраным һарда, еі,
А, бивәфалы дағлар, еі,
Әчәб сәфалы дағлар.

4.

2-чи дәстә — Аман, аман аірылыг,
1-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
2-чи дәстә — Күлүм іаман аірылыг,
1-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
2-чи дәстә — Ешидәндә башымдан
1-чи дәстә — А, бивәфалы дағлар;
2-чи дәстә — Галхыр думан, аірылыг, еі,
А, бивәфалы дағлар, еі,
Әчәб сәфалы дағлар.

---

*) Маһнынын ады һеч бир мә'на вермир. Бу ады аідынлашдырмаг геіри-мүмкүн олдугу үчүн нечә вар сахланылыр.

ДӘСТ ЕЈЛӘР, КҮЛ ЕЈЛӘР

СОБЕРЁМ ЦВЕТЫ В БУКЕТ

3.

1-чи дәстә	Бу кәлән дөрд атлыдыр,
2-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
1-чи дәстә	Дөрдү кәһәр атлыдыр,
2-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
1-чи дәстә	Мән јарымы танырам
2-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
1-чи дәстә	Далдакы боз атлыдыр.
	Дәст ејләр, күл ејләр,
	Ал гырмызы нимтәнә.

4.

2-чи дәстә	Дәлилову ашајдым[1],
1-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
2-чи дәстә	Виљәш кими дашајдым[2],
1-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
2-чи дәстә	Јохсул олса да достлар;
1-чи дәстә	Дәст ејләр, күл ејләр;
2-чи дәстә	Јар илә говушајдым.
	Дәст ејләр, күл ејләр,
	Ал гырмызы нимтәнә.

ДАД ГАРАКӨЗ ӘЛИНДӘН

УБЕРЕГИТЕ МЕНЯ ОТ ЧЕРНЫХ ГЛАЗ

3.

2-чи дәстә	Тала јолу будурму[3],
1-чи дәстә	Дад гаракөз әлиндән;
2-чи дәстә	Архы долу судурму,
1-чи дәстә	Дад гаракөз әлиндән;
2-чи дәстә	Тала көзәлләринин
1-чи дәстә	Дад гаракөз әлиндән;
2-чи дәстә	Е'тибары будурму.
1-чи дәстә	Дад гаракөз әлиндән!

[1] Масаллы рајонунда дағ адыдыр.
[2] Масаллы рајонунда чај адыдыр.
[3] Тала — Загатала рајонунда кәнд адыдыр.

4.

1-чи дәстә — Әзизијәм дил јара,
2-чи дәстә — Дад гаракөз әлиндән;
1-чи дәстә — Додаг јара, дил јара,
2-чи дәстә — Дад гаракөз әлиндән;
1-чи дәстә — Отурајдым көз-көзә,
2-чи дәстә — Дад гаракөз әлиндән;
1-чи дәстә — Јетирәјдим дил јара.
2-чи дәстә — Дад гаракөз әлиндән!

ВАЛЛАҺ, КӨЗӘЛ СИЗДӘДИ
КЛЯНУСЬ, КРАСАВИЦА У ВАС

3.

1-чи дәстә — Сары сүнбүл дәјибдир,
2-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
1-чи дәстә — Бојнунгыз тәк әјибдир,
2-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
1-чи дәстә — Бу күн ачыг јахамы
2-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
1-чи дәстә — Јарым дүјмәләјибдир.
Валлаһ, көзәл сиздәди.
Биздә дејил, сиздәди.

4.

2-чи дәстә — Ләнкәранын мешәси,
1-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
2-чи дәстә — Сынды көнлүм шүшәси,
1-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
2-чи дәстә — Бивәфа јар оланын
1-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди;
2-чи дәстә — Ағламагды пешәси.
Валлаһ, көзәл сиздәди,
Биздә дејил, сиздәди.

1-чи вә 2-чи дәстә — Валлаһ, көзәл сиздәди,
Биздә дејил, сиздәди.

МӘЛӘК

МЭЛЭК

3.

1-чи дәстә	Аj, бахчамызда Чәфәри*)
2-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
1-чи дәстә	Аj, тәрк елә бу сәфәри,
2-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
1-чи дәстә	Аj, кедәрсән, кеч кәләрсән,
2-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
1-чи дәстә	Аj, тапарам бир нәфәри. Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләјин сағы Мәләк, Мәләк.

4.

2-чи дәстә	Аj, көјдә улдуз ојнаjыр,
1-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
2-чи дәстә	Аj, көзүм сәндән доjмаjыр.
1-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
2-чи дәстә	Аj, истәјирәм сәни јар,
1-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләк;
2-чи дәстә	Аj, мәрдимазар ғојмаjыр. Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләјин сағы Мәләк, Мәләк.

1-чи вә 2-чи дәстә	Мәләк, Мәләк, Мәләк, Мәләјин сағы Мәләк, Мәләк.

*) Чәфәри—Ләнкәран зонасында от адыдыр.

ЈАР ҮЗҮ ХАЛЛЫ ЧЕЈРАН

ВОЗЛЮБЛЕННАЯ КРАСИВА КАК СЕРНА

3.

1-чи дәстә	Баһарда кирдим баға,
2-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
1-чи дәстә	Башым дәјди јарпаға,
2-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
1-чи дәстә	Ачылмамыш күләм мән,
2-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
1-чи дәстә	Нечә кирим торпаға.
	Јар үзү халлы чејран,
	Ләбләри баллы чејран,
	Вермәрәм өз халымы,
	Кәлсә јүз әлли чејран.

4.

2-чи дәстә	Атма түфәнки, атма,
1-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
2-чи дәстә	Беш бармағын ојнатма,
1-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
2-чи дәстә	Мәни сәнә вермәзләр,
1-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ај, үзү халлы чејран;
2-чи дәстә	Гызыл кәмәрин сатма.
	Јар үзү халлы чејран,
	Ләбләри баллы чејран,
	Вермәрәм өз халымы,
	Кәлсә јүз әлли чејран.
1-чи вә 2-чи дәстә	Јар үзү халлы чејран,
	Ләбләри баллы чејран,
	Вермәрәм өз халымы,
	Кәлсә јүз әлли чејран...

$\frac{9-1-2}{656-65\ M}$

Байрам Гусейнли

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЕ НАРОДНЫЕ ТАНЦЕВАЛЬНЫЕ МЕЛОДИИ

II тетрадь

Танцевальные песни „Халай"

Редакторлары: *Ә. Аббасов, Күндүз, Р. Рәһимова*
Корректору *Е. Талыбова*
Рәссамы *Ан. Жаров*
Техники редактору *Р. Овсепјан*

Чапа имзаланмыш 29|XI-1965-чи ил. Кағыз форматы 70x90¹|₁₆. Чап вәрәги 3,5. Сифариш 966. Тиражы 850.

Азәрбајчан ССР Назирләр Совети јанында Дөвләт Мәтбуат Комитәсинин 26 комиссар адына мәтбәәси.
Бакы, Әли Бајрамов күчәси, № 3.

37 гэп.